

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Praha 2015

Jaroslava Očenášová

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Boží království v multidimenzionálním pochopení
Kingdom of God in a Multidimensional Understanding
Diplomová práce

Doc. ThDr. Jiří Vogel, Th.D.

Jaroslava Očenášová

Praha 2015

Poděkování

Děkuji doc. ThDr. Jiřímu Vogelovi, Th.D., za ochotu, pomoc, rady, laskavé zapůjčení odborné literatury, připomínky a čas, který mi věnoval při vedení diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Boží království v multidimenzionálním pochopení“ vypracovala samostatně s použitím v seznamu uvedené literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 06. 2015

Anotace

Předmětem i cílem této práce je pochopení Božího království v multidimenzionálním modelu skutečnosti, který představil ve své knize „Glaube und Denken“ (Věra a myšlení) Karl Heim. Východiskem této práce je radostná biblická zvěst Božího království. Autorka se v její první části pokouší alespoň o částečnou analýzu chápání této zvěsti v průběhu dějin a v další části pak o syntézu jejích výkladů v rámci multidimenzionality, kterou se snaží také vysvětlit. Hypotézou této práce je, že jednotlivé výklady Božího království nelze chápat odděleně, nýbrž současně v celku, a to ve světle nejvyšší dimenze, ve světle Pravdy, která je u Boha. Tuto hypotézu v závěru z větší části potvrzuje výklady některých teologů v 20. století.

Klíčová slova: Boží království, Bůh, Ježíš, multidimenzionální, chápání, dimenze, člověk.

Annotation

The object and the aim of this thesis is to understand the Kingdom of God in a multidimensional model of reality that Karl Heim represented in his book Glaube und Denken (Belief and Thinking). The starting point of this work is a biblical glad tidings of God's Kingdom. The author is trying to do in the first part of this thesis at least a fractional analysis of the understanding of this message during a history and in the next part also the synthesis of its interpretations within the multidimensionality, which she is also striving to explain. The hypothesis of this work is that different interpretations of the Kingdom of God cannot be seen separately but simultaneously on the whole, in the light of the highest dimension, in the light of truth that is with God. At the end of this work is this hypothesis largely confirmed in interpretations of some theologians in the 20th century.

Keywords: Kingdom of God, God, Jesus, multidimensional, understanding, dimension, human being.

Obsah

Seznam zkratek.....	6
1. Úvod.....	7
2. Království Boží v dějinách	11
2.1 Království Boží v Bibli	11
2.1.1 Království Boží ve Starém zákoně	11
2.1.2 Království Boží v Novém zákoně.....	12
2.1.3 Shrnutí biblického chápání a Ježíšovo poselství	18
2.2 Království Boží u církevních otců.....	21
2.3 Království Boží a středověk	23
2.4 Království Boží na počátku moderní doby	25
2.5 Království Boží na konci 19. st. a ve 20. st.....	27
2.5.1 Adolf von Harnack, Emil Brunner	27
2.5.2 Teologové CČS(H).....	30
2.5.3 Shrnutí.....	32
2.6 Chápání Božího království dnes.....	33
2.6.1 Současné teologické výklady	35
2.7 Boží království v dějinách - shrnutí.....	40
3. Multidimenzionální chápání skutečnosti	47
3.1 Pojem dimenze	48
3.2 Multidimenzionální chápání skutečnosti podle Karla Heima	50
3.3 Propojení dimenzí.....	52
4. Boží království v multidimenzionálním chápání	55
5. Závěr	61
Seznam použité literatury	68
Summary.....	73

Seznam zkratk:

al. – lat. alii kolektiv (et al. – a kol. – a kolektiv)

atd. - a tak dále

CČS – Církev československá

CČS(H) – Církev československá (husitská)

Da – Daniel

Ex – Exodus

Iz – Izajáš

J – Janovo evangelium

K – Korintským

kap. – kapitola

lat. – latinsky

L – Lukášovo evangelium

Mk – Markovo evangelium

Mt – Matoušovo evangelium

např. – například

nar. – narozen

před. - předcházející

příp. - případně

Ř – Římanům

s. – strana, příp. stran

Sk – Skutky apoštolů

srov. – srovnej

st. - století

sv. – svatý

vyd. – vydání

Zj – Zjevení Janovo

Ž – Žalmy

1. Úvod

Tato práce se zabývá tématem Božího království v multidimenzionálním pochopení, tedy v chápání ve vícero rozměrech našeho vnímání. Jde o to, že člověk je schopen vnímat více, než mu umožňuje jeho vlastní omezený stav, propojí-li se s Boží dimenzí. Pak dokáže také propojovat více souvislostí, které by bez pomoci vyšší síly zůstaly „rozkouskovány“ na dílčí částičky. Čím více se člověk Bohu otevře, tím více se může přiblížit pochopení onoho divuplného a čarokrásného celku Božího království v jeho podstatě. Naváže-li člověk vztah s Bohem, přijme-li jeho Zákon do svého srdce, otevírá se mu současně i brána do Božího království. Skloní-li se člověk před Boží autoritou, uzná-li ji a podřídí-li se jí, může Boha vnímat stále přítomného a živého, a tím současně i Jeho království. V srdci, ve svém duchu pak vnímá svatost Božího království jako tichou a mocnou Boží sílu.¹ V dimenzi pozemské může prostřednictvím dimenze duchovní, ve které se nachází jeho nitro, prožívat doteky dimenze Boží, která je u Boha.

Cílem této práce je ukázat, jak je možné chápat Boží království v multidimenzionálním modelu skutečnosti, který představil ve svém díle německý protestantský teolog Karl Heim (1874-1958). Práce chce prokázat, že se různá chápání Božího království nemusí nutně vylučovat, že pravdivá mohou být hypoteticky všechna, a že na Boží království je potřeba nahlížet jako na transcendentní skutečnost, kterou nelze plně vyjádřit lidskými slovy či pojmy. Práce se snaží dokázat, že mnohotvárnost Božího království není uchopitelná pouze jedním typem výkladu – např. jenom přítomnostním či jenom budoucnostním. Zároveň zde chce být také vyzdvihnut fakt, že předpokladem pochopení Božího království je lidská účast na něm. To znamená, kdo v něm sám není, může ho pochopit jen omezeně prostřednictvím podobenství (Mk 4,11).

V této práci jde tedy o potvrzení hypotézy, že lze propojit jak přítomné výklady Božího království, tak budoucí. Také všechny výkladové proudy Božího království, které se objevovaly v období tzv. církevních otců – eschatologický, spirituální, politický i církevní, jak je uvádí v knize „Království Boží v dějinách“ Benedict T. Viviano², lze teoreticky

¹ Srov. HARNACK, Adolf von. *Das Wesen des Christentums*. Neuaufl., zum fünfzigsten Jahrestag des ersten Erscheinens. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1950, s. 33-34.

² Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 40-41. ISBN

spojit v jeden transcendentní celek, který nejde jednoznačně vyjádřit lidskými pojmy. Toto propojení (syntéza) nastává právě v multidimenzionálním modelu chápání skutečnosti, kde dochází ke vzájemnému prolínání vícero dimenzí – úrovní či oblastí (lidské, Boží, přítomné, budoucí, duchovní atd.). V podstatě jde o jednotu v mnohosti různých interpretací Božího království.

Autorce se nepodařilo najít žádnou literaturu, která by se syntézou všech druhů výkladů Božího království zabývala. Ale například v „Lexikonu k Bibli“ (Lexikon zur Bibel) je z výkladu hesla „Reich Gottes“ (království Boží) patrné, že pojem Božího království nelze chápat jednostranně, buď jen pozemsky, jako království Kristovo uskutečněné na zemi, či jen duchovně – v srdcích lidí, nebo jen jako věčnou říši u Boha Otce.³ Také někteří teologové, např. František Kovář nebo J. B. Souček, zastávali podobný názor, že by bylo nesprávné dívat se na Boží království buď jen přítomně, či jen eschatologicky (viz nadcházející kapitoly). Ve vysvětleních teologa CČS(H) Františka Kováře lze syntézu pozemského, duchovního i věčného výkladu Božího království zřetelně vidět.

Tato práce provádí syntézu jednotlivých výkladů Božího království v rámci multidimenzionality pravděpodobně nově, v jednotlivých kapitolách se k ní snaží postupně dospět. Východiskem jí je biblická radostná zvěst a multidimenzionální model skutečnosti Karla Heima, a také vysvětlení dimenzionální struktury skutečnosti v knize od Zdeňka Trtíka „Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství“.⁴

K dosažení cíle využívá tato práce nejprve metodu základní biblické exegeze, poté se snaží alespoň o částečnou dějinnou analýzu v sondě interpretací pojmu Božího království, kde se hojně opírá o obsah již zmiňované knihy Benedicta T. Viviana „Boží království v dějinách“. V této práci nejde o to, podat vyčerpávající výklad, ale naznačit variabilitu chápání tohoto pojmu. Po určité komparaci jednotlivých výkladů je zde pak proveden pokus o syntézu různých typů interpretací, při němž je využit model multidimenzionálního chápání skutečnosti od Karla Heima.

978-80-7021-921-8.

³ Srov. RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, s. 1300-1303. ISBN 3-417-24653-9

⁴ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 67-103.

Nejdříve je tedy v této práci čtenáři předložena biblická zvěst o Božím království tak, jak je známá z Písma. Pak se ještě ve své první části práce zabývá chápáním Božího království v určitých dějinných úsecích křesťanství. Rozebírá biblický pohled, náhledy církevních otců, krátce se dívá do středověku a na počátek moderní doby, více se věnuje názorům, které panovaly na přelomu 19. a 20. století a které se zvláště týkají multidimenzionálního tématu, podrobně pojednává o náhledech hlavně Adolfa von Harnacka, Aloise Spisara či Františka Kováře. Rovněž tato práce seznamuje se současnými výklady Božího království novozákoníky, jež obsahují soudobé biblické slovníky. Na základě biblické a dějinné analýzy pak vyvozuje závěr o platnosti jak přítomného, tak budoucího charakteru Božího království a načrtává jeho multidimenzionální strukturu, kterou se pak více zabývá v nadcházejících kapitolách.

V další části se práce pokouší proniknout do pojmu „multidimenzionální chápání skutečnosti“, vysvětlit, co to vlastně znamená a jak je možné prožívat skutečnosti v dimenzi věčnosti ještě za pobytu člověka zde v dimenzi pozemské a pomíjivé. Opírá se o názory Karla Heima z knihy „Glaube und Denken“, pomáhá si vyložení pojmu dimenze Zdeňkem Trtíkem a využívá také pojednání o časové přítomnosti Boha ve světě z knihy „Gott und Raum“ od Ulricha Beuttlera.

Dále se práce snaží propojit různé náhledy na Boží království právě pomocí multidimenzionálního modelu skutečnosti. Troufne si hypoteticky sloučit jednotlivé výkladové proudy – eschatologický, spirituální, politický a církevní - v jeden prolínající se a možný celek.

Cílem této diplomové práce je však nejen poukázat na to, že jednotlivá chápání Božího království se vzájemně nevylučují, že pravdivá mohou být hypoteticky všechna, a že na Boží říši je potřeba nahlížet jako na transcendentní skutečnost, kterou nelze plně vyjádřit lidskými slovy, ale také upozornit na to, že pochopení Božího království nespočívá na vědeckých výzkumech, nýbrž spočívá v našich srdcích a že jde vlastně o přijetí Boha, Ježíše Krista do lidského nitra. Neboť, jak napsal Silvestr Maria Braitto: „*V duši začíná království Boží, ...*“⁵ Bude-li v lidském srdci panovat Boží láska a Boží vůle, žije pak člověk v blízkosti Boží, v jeho říši. Sjednotí se s ním a svým životem se pak podílí na budování Božího království na zemi, jehož příchod v plnosti je zaslíben na konci věků.

⁵ BRAITTO, Silvestr M. *Ježíš Kristus*. Olomouc: Lidové knihkupectví, 1931, s. 91.

Narozením Ježíše, jenž byl Láskou, na zemi před více jak 2000 lety bylo zaseto semeno tohoto království. Toto semeno mělo zakořenit v lidském srdci (jinými slovy člověk měl přijmout do svého srdce Ježíše-Lásku), vyrůst (žít v této Lásce, v Bohu), vydat plody (působit v Lásce, v Bohu, činit skutky Láskou-Bohem naplněné), tedy šířit se dál (Mt 13, Mk 4).

Tato práce by měla tedy dojít k závěru, že Boží království může být přítomno již v nitru člověka prostřednictvím vztahu s Bohem skrze Ježíše - Lásky, který je realizátorem tohoto království.⁶ Jedná se o propojení duchovní dimenze tohoto království s dimenzí pozemskou. Žije-li člověk skutečně Slovo Boží, pak se i kolem něho toto Boží království může pomalu vytvářet. Svým úsilím tak pomáhá připravovat cestu pro konečnou Boží říši, kterou má na zemi v plnosti uvést Syn Člověka na konci dějin.⁷

Tato diplomová práce navazuje na autorčinu práci bakalářskou, ve které se podrobně věnovala Ježíšovu poselství. Došla v ní k závěru, že jelikož byl Ježíš Slovo Boží tělem učiněné a zároveň v něm bylo přítomné Boží království, jsou Slovo a Boží království jedno a totéž. Bez Slova by nebylo tohoto království, Slovo je jeho náplní.⁸ Proto je podmínkou vstupu do něj zachování Božího zákona – Slova. Ježíš nám tento zákon, toto Slovo, jakož i Boží království, zprostředkoval svým životem. Učil lidi, jak se mají chovat, mluvit i myslet. Vše jen s jedním posledním cílem – dosáhnout věčného života u Boha Otce, v Boží říši, v Božím království pod jeho vládou. O nic jiného na tomto světě nejde, než jen najít toto království a včlenit se do něho tak, že bude i naší součástí. „*Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“ (Mt 5,48). V podstatě jde o poslední cíl člověka, jak ho uvádí trojiční nauka: blažené patření na Boha.

⁶ Srov. BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis*. Berlin: Furche, 1938, s. 107-110.

⁷ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. *Království Boží, království nebeské*. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531. ISBN 80-85495-65-1.

⁸Toto Slovo je totiž Bůh (J 1,1).

2. Království Boží v dějinách

Téměř vše, co Ježíš říkal a o čem mluvil, se týkalo Božího království nebo s tímto tématem souviselo. Joachim Gnilka ve své knize „Ježíš Nazaretský – poselství a historie“ uvádí, že Boží království je středem Ježíšova působení.⁹ V Lukášově evangeliu se přímo píše, že Ježíšovým úkolem bylo zvěstovat Boží království (L 4,43). Pojem Boží království se vyskytuje také v Novém zákoně nejhojněji. To, že je království Boží souhrnem Ježíšova zvěstování, uvádějí i autoři „Teologického slovníku“¹⁰ nebo také Benedict T. Viviano v knize „Království Boží v dějinách“¹¹. V této záležitosti by mohla být uváděna další a další stejná tvrzení různých teologů a badatelů. Vždy by z nich v podstatě vyšlo, že Ježíšovo poslání spočívalo v tom, že přinesl lidem zvěst o Božím království, učil je, jak se mají chovat, jednat, myslet, mluvit, aby na něm měli také svůj podíl. Vše, co patřilo k Ježíšovi, může být souhrnně nazváno jeho evangeliem. Centrálním poselstvím tohoto evangelia je příchod Božího království, a to přímo v jeho osobě.¹²

2.1 Království Boží v Bibli

Bible je pramenem, z kterého je možno čerpat vše o radostné zvěsti Božího království. Už i ve Starém zákoně lze tento pojem nepřímo zaznamenat. Nový zákon představuje Boží království hlavně tak, jak ho hlásal Ježíš.

2.1.1 Království Boží ve Starém zákoně

I když je Boží království obecně považováno za pojem Nového zákona, zaujímá Hospodin už i ve Starém zákoně panovnickou roli, což znamená, že také tehdy se na něho hledělo

⁹ Srov. GNILKA, Joachim. *Ježíš Nazaretský – poselství a historie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001, s. 77. ISBN 80-7021-534-8.

¹⁰ Srov. RAHNER, K.; VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 31. ISBN 978-80-7021-934-8.

¹¹ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7021-921-8.

¹² Srov. BROŽ, Vojtěch. *Morální teologie – Kurz pro studenty náboženské výchovy*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2004/2005, s. 19.

jako na vládce – panovníka. Již například v knize Exodus Hospodin prostřednictvím Mojžíše sděluje, že pokud bude lid dodržovat smlouvu, stane se jeho královstvím kněží (Ex 19,5-6). Text v Izajášově vidění mluví přímo o Králi (Iz 6,1-5), Žalmy svědčí o představě královské vlády Hospodina (Ž 48; 93). V těchto předexilních textech je rozvinuta představa o Hospodinově královské vládě. Univerzálnější motiv Hospodinova království uvádějí texty z doby vyhnanství a pozdější. Eschatologická Boží vláda je vyjádřena v posledních žalmech (145,13). Také kniha Daniel pojednává o království Nejvyššího. Je to království věčné, kde vládne Syn člověka a všichni ho uctívají (Da 7,13-14; 27).

Ve Starém zákoně je tedy kladen důraz hlavně na Hospodinovu panovnickou roli, na Boží vládu. Lidé se k Hospodinu obracejí jako k vládci, ke králi. Přímý výraz „Boží království“ se zde však nevyskytuje (s výjimkou Knihy moudrosti, kde je v desáté kapitole, desátém verši zmíněno království Boží). Jako morální náplň království je ve Starém zákoně zachovávaní smlouvy, tedy uznání autority Hospodina.¹³ Jak svědčí záznam Ježíšovy řeči v Lukášově evangeliu, Zákon a Proroci Boží království zvěstují (L 16,16).

2.1.2 Království Boží v Novém zákoně

Nový zákon tajemství Božího království odhaluje ústy a činy Syna Božího Ježíše, který hlásal své poselství tím, čím byl.¹⁴ Ústředním bodem jeho kázání bylo právě téma Božího království. I přímo pojem *basileia* (království) se vyskytuje v Novém zákoně nejhojněji, spojení království Boží/nebeské je zmíněno nejvíce v evangeliích. Nejbohatší je na ně Matouš, pak následuje Lukáš, Marek a Jan.¹⁵ Podívejme se nyní do jednotlivých evangelií a dalších textů Nového zákona podrobněji. Tato práce však nehodlá podat veškerý výčet různých výkladů, ale naznačit variabilitu chápání Božího království s ohledem na své téma.

¹³ Srov. DEVILLE, Raymond; GRELOT, Pierre. Království. In *Slovník biblické teologie*. LÉON-DUFOUR, Xavier et al. 2. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 183. ISBN 80-200-1127-7.

¹⁴ Srov. CHALUPA, Petr. Boží království ve Starém a Novém zákoně. In *Cesty katecheze*, č. 2009/4, [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: WWW: <http://cestykatecheze.cz/casopis/2009-4/Bozi-kralovstvi-ve-Starem-a-Novem-zakone.html>. ISSN 1803-7224.

¹⁵ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 17. ISBN 978-80-7021-921-8.

Začneme zmínkou z Janova evangelia. Ježíš vykládá farizeji Nikodémovi o nutnosti přeměny člověka v duchu, o jeho znovuzrození. Jen takový člověk, který se znovuzrodí, může vejít do Božího království. Nikodém nejprve nechápe, jak to myslí, a tak mu to Ježíš vysvětluje, že nejde o pozemské znovuzrození, nýbrž o duchovní proměnu (J 3,1-8). Království Ježíšovo totiž není z tohoto světa (J 18,36-37). V Janově evangeliu je tedy ukázána podstatná podmínka vstupu do Božího království.¹⁶ Kdo se v srdci nezmění, kdo nepřijme Slovo Boží Ježíšem přinesené – tedy jeho, a nesnaží se v první řadě podle něho žít, nemůže do nebeské říše k Bohu Otci vejít.

U Marka se pojem Božího království vyskytuje už v první kapitole, kdy Ježíš začíná se svou činností a hned hlásá naplnění času a přiblížení Božího království (Mk 1,15). Dále zde učedníkům vysvětluje, proč mluví v podobenstvích a říká jim, že jen ten, kdo se nalézá uvnitř Božího království, ho může pochopit (Mk 4,11). Zmiňuje například podobenství o zasetém semeni, které vchází a roste, aniž by člověk věděl kdy a jak (Mk 4,26-29), o hořčičném zrnku, kdy k němu Boží království přirovnává. Na začátku je to malé semínko, ale pak vyrostе ve velký strom, který přináší požehnání svému okolí a dalším tvorům (Mk 4,30-32). Ježíš také upozorňuje a varuje hříšníky před svody. Kdo hřeší, nemůže do Božího království vejít (Mk 9,42-48). V desáté kapitole Ježíš vysvětluje nutnost přijmout Boží království tak čistě, bezelstně, jak to umí jen děti (Mk 10,14-15). Dále si Ježíš postesknе a vyjeví, že není tak jednoduché vstoupit do Božího království. Obzvláště pro bohaté lidi (Mk 10,23-26). Ve dvanácté kapitole se čtenář dovídá, že nejdůležitější ze všeho, aby se člověk mohl radovat v Božím království, je zachovávanі dvou příkázání – milovat Boha nade vše a milovat bližního jako sebe sama (Mk 12,28-34). Ve 14. Markově kapitole, verši 25 zjevuje Ježíš učedníkům, že další pohár bude pít až v Božím království. Marek svým evangeliem dosvědčuje, že v čase, kdy Ježíš dlel na zemi, lidé žili očekáváním Božího království a byli touhou po něm naplněni (Mk 15,43).

Má-li být Markovo evangelium shrnuto, musí být předně uvedeno, že je zde patrný důraz, který Ježíš klade na požadavky vstupu do Božího království, a to hlavně na zachovávanі dvou příkázání – milovat Boha a bližního svého. Podobenství o semeni zase ukazují, že Boží království je totožné se Slovem Božím, které je přítomno v Ježíšovi a které člověk

¹⁶ Srov. DEVILLE, Raymond; GRELOT, Pierre. Království. In *Slovník biblické teologie*. LÉON-DUFOUR, Xavier et al. 2. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 185. ISBN 80-200-1127-7.

přijímá, aniž by si to uvědomoval. Ukládá se do jeho srdce a projevuje se jeho životem.¹⁷ Žije ho.

Lukáš zmiňuje sousloví Boží království mnohem více než Marek. Ve čtvrté kapitole jeho evangelia se čtenář dovídá, že Ježíš byl poslán k tomu, aby Boží království zvěstoval, že to byl tedy jeho úkol (L 4,43). V šesté kapitole Lukášova evangelia Ježíš vysvětluje, že ten, kdo trpí nouzí, hladem, posměchem či nenávisť od druhých pro Syna člověka, má bránu do Božího království otevřenou. Přirovnává tyto lidi k prorokům, kteří byli také pro Boha haněni a týráni (L 6,20-24). V sedmé kapitole ukazuje, že ten, kdo se dostane do Božího království, je větší než Jan, kterého Ježíš označil za největšího na zemi. Opět Ježíš zvěstuje, jak těžké je se dostat do království nebeského a na jaké vnitřní úrovni musí člověk být (L 7,28). Ze začátku osmé kapitoly je patrné, že Ježíšovo hlásání Božího království byla radostná zvěst (L 8,1). Na počátku deváté kapitoly je uvedeno, jak Ježíš vyslal svých Dvanáct, aby činili to, co činil on – zvěstovali Boží království (L 9,2). Dále je z deváté kapitoly Lukášova evangelia patrné, že Boží království není z tohoto světa. Verš: „*Někteří z těch, kteří tu stojí, neokusí smrti, dokud nespatří království Boží.*“ (L 9,27) je možno vyložit tak, že duchovně, tedy svým duchem neboli v srdci, se v něm může člověk ocitnout ještě za pozemského života, pokud věrně následuje Krista. Na konci deváté kapitoly je psáno, že následování Ježíše a zvěstování Božího království všude je prvořadé, a člověk se nemá ohlížet na nic jiného. Jinak do království Božího nemůže vejít (L 9,59-62). Desátá kapitola Lukášova evangelia ukazuje, jak důležité je přičinění každého služebníka Božího. Dalších sedmdesát lidí Ježíš vyslal, aby zvěstovali Boží království. Dal jim také pokyny, jak to mají činit (L 10,1-11). Lukáš, stejně jako Marek, zaznamenal Ježíšovo podobenství o hořčičném zrně, kterým vysvětluje Boží království. Ve třinácté kapitole Lukášova evangelia je zmíněno také podobenství o kvasu, který žena vmísí do těsta a ono všechno prokvasí. Zde lze vmísení kvasu do těsta chápat jako uložení duchovního semena Božího království do srdce člověka – do jeho ducha. Semeno Božího království v srdci zakoření, vyrostě a vydá požehnané plody tím, jak bude působit navenek – prostoupí celým člověkem a následně celým jeho okolím – všecko prokvasí (L 13,20-21). Dále je ze třinácté kapitoly Lukášova evangelia patrné, jak i ti, kteří sice slova Ježíšova poslouchají, už dlouho jdou s ním stejnou cestou, ale přesto nejednají podle toho, co Syn Boží hlásá, rovněž nebudou moci vstoupit do Božího království. Naproti tomu ti,

¹⁷ Srov. FEUILLET, André; GRELOT, Pierre. Slovo Boží. In *Slovník biblické teologie*. LÉON-DUFOUR, Xavier et al. 2. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 438-9. ISBN 80-200-1127-7.

kteří přijdou později, ale vezmou si Ježíšova slova k srdci hned a svůj život podle nich zařídí, mají místo v Božím království jisté (L 13,22-30). Sedmnáctá kapitola Lukášova evangelia osvětluje přítomnost Božího království. Ježíš vysvětluje, že toto království je mezi námi (L 17,21). S tím souvisí předešlé řeči Ježíšovy z Janova evangelia, že jeho království není z tohoto světa. Je duchovní a tak jako může člověk navázat spojení s Bohem, tak může již na zemi žít v Božím království u Boha. Ne ještě plně, protože dlí s tělem na zemi, ale duchem ano. Plnou přítomnost Božího království bude pociťovat až při završení jeho cesty, až bude blaženě patřit na Boha v jeho nebeském království. Některé výklady vysvětlují, například Origenovy, že Ježíš slovy „*Vždyť království Boží je uprostřed vás!*“ mínil to, že Boží království je Ježíš sám a pokud ho lidé přijmou, ocitnou se také v Božím království (více viz kapitola 2.2). Současné výklady tento náhled ještě prohlubují, když ukazují, že Boží království je v nás, protože jsme přijali Slovo od Ježíše, který sám byl onou radostnou zvěstí a zasel semínko Božího království do nás, do našich srdcí, které v nich klíčí a roste. 18. kapitola Lukášova evangelia přináší Ježíšovy výroky o Božím království již zmiňované v Markově evangeliu. Jedná se o to, že do Božího království může vejít jen ten, který přijímá toto království jako dítě, a také o to, jak těžké je vejít do tohoto království zvláště lidem, kteří mají bohatství a nechtějí se ho vzdát. V 19. kapitole, v části, kdy byl Ježíš blízko Jeruzaléma, můžeme číst další podobenství o Božím království. Ježíš zde vysvětluje, že radostnou zvěst o Božím království musíme šířit dál, a ne ji v sobě schovat a zakopat, a že je to činnost na delší dobu. Pak v Soudu ukážeme, jak jsme semínko, které Ježíš do nás svými slovy zasel, rozmnožili (L 19,11-27). Ve 23. kapitole Lukášova evangelia je stejně jako u Marka ukázáno, jak někteří lidé radostnou zvěstí Božího království žili.

Z Lukášova evangelia je patrné, že pojem Božího království je spíše duchovní. V podobenstvích se jedná o duchovní semeno tohoto království, které zakoření v srdci člověka, neboli že vzniká tam, kde člověk přijímá Boží Slovo. Není to sice ještě zjevné pozemským okem, ale už se to navenek proměněným životem křesťana projevuje. Tento děj nějakou dobu trvá, než semeno v srdci vzklíčí, vyrostě a přináší plody.¹⁸ Rovněž Lukášovo evangelium zaznamenává podstatné pokyny do budoucna, a to, jak šířit Ježíšovo poselství dál. Syn Boží zde dává přesné instrukce svým následovníkům – učedníkům a dalším vyslaným lidem.

¹⁸ Srov. DEVILLE, Raymond; GRELOT, Pierre. Království. In *Slovník biblické teologie*. LÉON-DUFOUR, Xavier et al. 2. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 185. ISBN 80-200-1127-7.

Matouš ve svém evangeliu zmiňuje pojem Božího, respektive nebeského království ze všech evangelistů nejvíc. Je to asi tím, že jeho evangelium obsahuje také nejvíce přímých řečí Ježíšových. První zmínka o Božím království u Matouše však nepochází z úst Ježíšových, nýbrž z úst Jana Křtitele. Ten vyzývá lidi k pokání, neboť je nebeské království blízko (Mt 3,2). To samé je však slyšet i od Ježíše při začátku jeho činnosti (Mt 4,17), jak už zaznamenal i evangelista Marek. Ve čtvrté kapitole Matoušova evangelia čteme, jak Ježíš chodil po celé Galileji a kázal evangelium Božího království. Svědectví o Božím království jsou u Matouše mnohde stejná či podobná jako v Lukášově evangeliu. Zmíníme tedy jen ta, která Lukáš neuvádí nebo nebyla v odstavcích o Lukášově evangeliu v této práci uvedena. Ve 13. kapitole Matouš uvádí podobenství o pokladu v poli (Mt 13,44). To vysvětluje vlastně to, co již zmiňoval Lukáš v části svého evangelia o následování Ježíše. Totiž, že přijetí Božího království je pro každého prvořadé. Dále to ještě uvádí Matouš v podobenství o perle (Mt 13,45). V podobenství o rybářské síti Ježíš vysvětluje, že do nebeského království bude moci nakonec vstoupit jen ten, který je opravdu dobrý (Mt 13,47-50). V podobenství o starých a nových pokladech ukazuje Syn Boží, jak se spojuje Starý a Nový zákon, neboť Nový zákon je naplněním Starého. A učedník nebeského království neruší starý Zákon, nýbrž ho naplňuje (Mt 13,52). V 16. kapitole dává Ježíš Petrovi klíče od nebeského království. Ukazuje tím zároveň propojenost Božího království se zemí (Mt 16,19). V 18. kapitole přichází řeč na děti. Dětská čistota nebo také prostota v myšlení, bez postranních úmyslů a lstí, bez vypočítavosti a chladného kalkulu, má být i vlastností dospělého. Zrovna tak dobrota, trpělivost a pečlivá výchova dětí, představování správných vzorů pro ně, tím vším má člověk oplývat, neboť děti patří do Božího království (Mt 18,1-10). V podobenství o zlých vinařích Ježíš přirovnává Boží království k vinici. Majitel vinice pošle služebníky, kteří zde představují proroky, ale vinaři se jich zbaví. Zrovna tak byli lidem dříve nepohodlní proroci. Nakonec pošle majitel svého syna – jakoby Syna Božího, ale i toho vinaři zabijí. Zrovna tak se lidé později zachovají k Ježíšovi. Farizejové, pro které bylo toto podobenství určeno, se v něm poznali. Pro takové vstup do Božího království není (Mt 21,33-46). I v další kapitole, a to 23., je Ježíšova řeč zaměřená proti zákoníkům. Ti nejenže do nebeského království nevcházejí, ale dokonce brání ostatním, aby tam vešli. Překážkou jim je jejich pokrytectví a faleš. Na oko Zákon zachovávají, ale vnitřně ne. Nespravedliví mají bránu Božího království zavřenou (Mt 23,13-36). V podobenství o deseti družičkách Ježíš zjevuje, jak je důležité být stále připravený, bdít a myslet předně na Boží království a jeho

příchod prostřednictvím Syna Člověka, neboť nikdo nezná dne a hodiny, kdy přijde (Mt 24,36-39; 25,1-12).

V Matoušově evangeliu je zdůrazněno, jak je ze všeho nejdůležitější úsilí člověka, aby dosáhl Božího království. Za Boží království má být ochoten dát vše. Je to pomyslná první příčka lidského žebříčku hodnot. Také bdělost je přitom hodně důležitá. Z podobenství o starých a nových pokladech je patrná souvislost Božího království se Zákonem. Vzpomeneme-li na to, že Zákon a proroci už zvěstovali Boží království, pak se nám více ujasňuje, že morální náplň Božího království tvoří tento Zákon, jehož dodržování bylo vlastně smlouvou s Hospodinem. Ježíš v tomto evangeliu hovoří proti zákoníkům, kteří Zákon znali a měli ho správně předávat dál lidem. Oni to ale nedělali, a místo aby svým příkladným životem druhým otvírali bránu do Božího království, tak jim ji svým špatným působením zavírali.¹⁹ Člověk má myslet prostě a jasně jako dítě, bez postranních úmyslů a chladného kalkulu.

Hned na počátku Skutků apoštolů se píše o tom, jak se Ježíš i po svém umučení čtyřicet dnů učedníkům zjevoval a učil je nadále o Božím království. Na jejich otázku, zda chce už nyní obnovit království pro Izrael, jim odpověděl, že oni nemohou znát čas, kdy se to stane, ale že obdrží sílu Ducha svatého a stanou se Jeho svědky po celém světě (Sk 1,3-8). Filip odešel do Samaří a šířil zvěst o Božím království, tak jak to Ježíš po učednících chtěl. Lidé ho poslouchali, uvěřili a nechali se pokřtít (Sk 8,4-13). Také Pavel následoval věrně svého Pána, když konal to, co konával on. Nejenže Pavel hlásal radostnou zvěst o Božím království, ale také lámal chleba, uzdravoval i život navracel. Vybízal k bratrské lásce, tak jak to dělával Ježíš. Neohroženě zvěstoval Boží království ve jménu Páně (Sk 23,31). Ježíšovi učedníci působili v síle Ducha svatého.²⁰ Ježíšovi apoštolové se snaží věrně plnit Pánův odkaz a jeho pokyny. K radostné zvěsti o Božím království se zde také dostává svědectví o Ježíšově vzkříšení. Byla to tehdy strhující událost, která na očitě svědky hodně zapůsobila a dokázali ji tak věrohodně šířit dál. Z otázky učedníků, jestli Ježíš hodlá obnovit už nyní království pro Izrael, je však patrné, že jim pojem Božího království nebyl

¹⁹ Srov. TASKER, Randolph, Vincent, Greenwood. Matoušovo evangelium. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 595-596. ISBN 80-85495-65-1.

²⁰ Srov. BRUCE, Frederick, Fyvie. Skutky apoštolů. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 927. ISBN 80-85495-65-1.

stále dost jasný, neboť si ho představovali většinou jen pozemsky. A dodejme, že v budoucnosti nejen oni.

Jedním z nejhrolivějších učedníků Páně byl Pavel. Ve svých listech Římanům, 1. Korintským, Galatským, Efezským, Koloským, 1. Tesalonickým, 2. Tesalonickým, 2. Timoteovi vysvětluje Boží království lidem z církevních obcí a komunit. Objasňuje například chování, které je nutné zachovávat, aby se člověk dostal do Božího království. Konkrétně vyjmenovává, jací lidé se do království Božího nemohou dostat. Jsou to ti, kteří jsou označováni jako nespravedliví - smilníci, modláři, zloději, lakomci, opilci, utrhači, lidé nemravní, zvrácení apod. (1K 6,9). Pavel zdůrazňuje vnitřní sílu a vnitřní hodnoty, o které hlavně jde. Pozemské potřeby nejsou tak důležité jako vnitřní čistota a spravedlnost (Ř 14,17). Pavel následuje Ježíše s plným nasazením a neúnavně, jde mu o jediné – o splnění povolání, kterého se mu dostalo od jeho Pána. Centrem jeho kázání je očekávání Božího království.²¹ Zabývá se předně podmínkami vstupu do něj, vyjmenovává hříšné chování, které nedovolí člověku překročení jeho prahu.

2.1.3 Shrnutí biblického chápání a Ježíšovo poselství

Lze říci, že ve Starém zákoně má Boží kralování, tedy nepřimo Boží království, charakter přítomný, posléze také budoucí. V Novém zákoně se částečně naplňuje v působení Ježíše Nazaretského, nabývá rovněž přítomnostního charakteru, aniž by se však ztrácelo jeho eschatologické budoucí naplnění. Líčení Starého a Nového zákona od sebe nelze oddělovat. Toto je vysvětleno v podobenství o starých a nových pokladech, kde Syn Boží ukazuje, jak se oba zákony spojují v jeden (Mt 13,52).

Důležitou výpovědí je zmínka v Markově evangeliu o tom, že jen ten, kdo se v království Božím nachází, ho může také pochopit. Lidé, kteří v něm srdcem sami nejsou, tedy nepřijali Boha svým nitrem, nenaplnují Ježíšovo přikázání lásky (Mk 12,28-34), tedy v srdci nemilují (jak Boha, tak člověka, potažmo i sama sebe), nemohou se v Božím království nejen radovat, ale nemohou ho ani pochopit.²² Díky Ježíšovi víme, že zvěst o

²¹ Srov. DEVILLE, Raymond; GRELOT, Pierre. Království. In *Slovník biblické teologie*. LÉON-DUFOUR, Xavier et al. 2. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 184. ISBN 80-200-1127-7.

²² Zde bychom možná mohli hledat příčinu stálého nepochopení Božího království a hledání jeho významu v dějinách, ba i jeho zapomenutí v současné společnosti.

Božím království byla zvěstí radostnou. Ten, kdo ji hlásal, způsoboval i radost. Kdo se totiž nitrem nachází v Božím království, kdo v něm svým duchem žije, je tak spojen se svým nebeským Otcem, což ho naplňuje radostí a tato radost z něho sálá.

Další důležitá výpověď, která z Lukášova evangelia vyplývá a která s tou první uvedenou souvisí, říká, že Boží království není z tohoto světa, jedná se o záležitost duchovní. Dosáhnout tohoto království může člověk jedině svým duchem, oním znovuzrozením v duchu. Člověk tak spatří Boží království ještě za života na zemi ve svém duchu. To je předpoklad následného naplnění Božího království v jeho celku, kdy se i všechno na zemi bude zachvívat ve vůli Boží. Z Lukášova evangelia, ale i z Matoušova, se také dovídáme, že kdo chce tohoto stavu dosáhnout, nesmí se ohlížet na nic jiného, musí to být pro něho prvořadá záležitost. Ježíš zde vysvětluje, že radostnou zvěst o Božím království musíme šířit dál, a ne ji v sobě schovat a zakopat, a že je to činnost na delší dobu. V Soudu pak máme ukázat, jak jsme semínko, které Ježíš do nás svými slovy zasel, rozmnožili. To nás upozorňuje také na povinnost. My nejenže máme možnost do Božího království vejít, ale dle tohoto textu v bibli je to také naší povinností. Musíme ho také šířit dál (L 19,11-27).

Z Lukášova evangelia je tedy patrné, že pojem Boží království je spíše duchovní. V podobenstvích se jedná o duchovní semeno tohoto království, které zakoření v srdci člověka, neboli že vzniká tam, kde člověk přijímá Boží Slovo. Není to sice ještě zjevné pozemskými očima, ale už se to navenek proměněným životem křesťana projevuje. Tento děj nějakou dobu trvá, než semeno v srdci vzklíčí, vyrostle a přináší plody. Lukášovo evangelium rovněž zaznamenává podstatné pokyny do budoucna, návod, jak šířit Ježíšovo poselství dál. Syn Boží zde dává přesné instrukce svým následovníkům – učedníkům a dalším vyslaným lidem. O propojenosti duchovního Božího království s naší zemí, tedy jeho budoucího a zároveň přítomného charakteru, svědčí text v 16. kapitole Matoušova evangelia, kdy dává Ježíš Petrovi klíče od nebeského království. Petrova pozemská rozhodnutí dosahují až do nebe (Mt 16,19).²³

Ježíšovi učedníci měli vnitřní účast na Božím království, přijali ono duchovní semeno do srdce, kde zakořenilo a rozvinulo se, vyrostlo a oni dalším životem a činy pak šířili také

²³ Matouš opisoval slovo Bůh výrazem nebe, neboť pocházel ze židovského prostředí, kde měli lidé takový respekt před svým Hospodinem, že jeho pojmenování raději vůbec nepoužívali, aby se neprohřešili proti přikázání: Nevezmeš nadarmo jméno Hospodina, svého Boha.

jeho radostnou zvěst dále do okolí a po zemi.²⁴ Připomeňme Ježíšovu řeč ve 23. kapitole Matoušova evangelia, jež byla zaměřená proti zákoníkům. Ti nejenže do nebeského království nevcházejí, ale dokonce brání ostatním, aby tam vešli. Překážkou jim je jejich pokrytectví a faleš. Lidé se mají chovat jako děti, bez postranních úmyslů a vypočítavosti (Mt 18,1-10). Farizejové na oko Zákon zachovávají, ale vnitřně ne (Mt 23,13-36).²⁵

Vycházejíce z Lukášovy 9. a 10. kapitoly můžeme říci, že gró poselství Syna Božího zní takto: Radostně zvěstovat Boží království a uzdravovat lidi tak, jako to činil on, milovat Boha nade vše a milovat bližního svého jako sebe sama. Ježíš dal svým učedníkům a dalším, kteří ho chtěli následovat, jasné pokyny, jak to mají dělat, aby onu radostnou zvěst Božího království šířili tak jako on (L 10,1-11). Vysvětlil jim vše potřebné, jak se mají vydat na cestu i jak se zachovat, když je někde lidé nepřijmou (L 9,2-6). Pro dnešní dobu můžeme jinými slovy uvést, že nejdůležitější jsou Ježíšova dvě přikázání – milovat Boha nade vše a milovat bližního jako sebe sama. Tak milující byl i Syn Boží, tak milující je i Bůh. Dokážeme-li se ve svém srdci, nitru, s Bohem prostřednictvím opětování Ježíšovy lásky spojit, pak v nás ono semeno Božího království roste a my ani nevíme jak (Mk 4,26-27). Celé dění je pak samočinné a my se nakonec i v našem milování blížíme Bohu. Člověk má radostnou zvěstí žít, má svým vlastním láskyplným životem splňovat předpoklady pro vstup do Božího království, aniž by o tom musel nějak těžce přemýšlet či se to namáhavě učit. Schopnost milovat vložil Bůh každému jedinci do srdce stejnou měrou. Záleží jen na člověku, jak ji rozvine. Ježíš nechtěl vystavět nauku, ale chtěl proměnit životy lidí. On sám byl středem svého poselství, jeho principem.

²⁴ Radostná zvěst o Božím království se šířila pak i navzdory pronásledování dál ve jménu Páně. Až posléze, kdy se křesťanství stalo státním náboženstvím, a církev se postupem doby změnila spíše v něco jako politickou stranu, začalo šíření křesťanství i násilnou cestou, kdy byly lidé k víře nuceni. Pod nátlakem ale většinou člověk Ježíše – Lásku, který by takto nikdy nejednal, nemohl doopravdy přijmout. Křesťanská víra se v mnohých případech stala povrchní. Později díky osvícenství a technické revoluci začalo křesťanství pomalu upadat, protože nebylo zakořeněné v lidských srdcích. Jen ten, kdo Boha opravdu miloval, kdo měl k němu vztah jako dítě ke svému otci, zůstal věrný.

²⁵ Zrovna tak o tom svědčí historie rovněž u mnohých církevních hodnostářů i řadových křesťanů. Znali sice Ježíšova slova, ale nepřijímali je do srdce, nežili je, nebyli čistí a bezelstní jako děti. Stáli vedle Ježíšova poselství, nikoli v něm a s ním a svým životem ostatní lidi spíše odpuzovali, než aby jim bránu do Božího království otvírali.

Pro tuto práci je ale důležité závěrem této kapitoly, která pojednává o biblických výpovědích týkajících se Božího království, říci, že ze svědectví celého Písma vyplývá, že můžeme Boží království chápat jak duchovně, tak zároveň částečně přítomně, s výhledem na jeho budoucí dokonalou přítomnost, závěrečné (eschatologické) naplnění. Prochází dějinami a věky, nezná hranic.²⁶

2.2. Království Boží u církevních otců

V době misijní činnosti apoštolů, Pavla a dalších, se radostná zvěst o Božím království rychle šířila. Po této epoše první a druhé apoštolské generace, která vycházela z vlastní zkušenosti a prožití blízkosti Syna Božího, nastává čas tzv. církevních otců. Interpretace království Božího se u nich podle B. Viviana odvíjela čtyřmi směry: eschatologickým, spirituálně-mystickým, politickým a církevním.²⁷ Popišme si krátce jednotlivá chápání tak, jak jsou obsažena v knize „Království Boží v dějinách“.

Eschatologický proud:

U apoštolských otců, tedy těch, kteří byli v živém spojení s apoštolů, je zvěst o Božím království hlavním bodem jejich činnosti. Naděje na nebeské království u nich stále žije. Směřuje však na budoucí čas, na konečný čas. Klement ve svém dopise například píše, že ti, kteří přijali milost Boží a stali se v lásce dokonalí, budou přítomni, až přijde Boží království.²⁸ Toto eschatologické zaměření je patrné také například u Ireneje z Lyonu či Justina Mučedníka. Irenej z Lyonu popisuje Boží království tak, že přijde na konci věků, až na zemi budou vládnout spravedliví. Představitelé tohoto proudu vykládají Boží království nikoli jako pozemskou záležitost, nýbrž jako království od Boha, které překonává smrt.²⁹

²⁶ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531-532. ISBN 80-85495-65-1.

²⁷ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 40-41. ISBN 978-80-7021-921-8.

²⁸ Srov. První list Klementův 50,3. In *Spisy apoštolských otců*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2004, s. 87. ISBN 80-7017-003-4.

²⁹ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 41-46. ISBN 978-80-7021-921-8.

Spirituálně-mystický proud:

Spirituálně-mystický proud vykládá Boží království jako poznání či spojení s Bohem v duchu věřícího člověka či jako jeho budoucí blažený stav. Jeho hlavním protagonistou byl Origenes. Okomentoval Matoušovo evangelium tak, že Kristus sám je ono království nebeské. U Lukáše se drží toho, že království Boží je v nás (L 17,21). Podává tedy Boží království tak, že ho můžeme ve svém srdci dosáhnout.³⁰

Politický proud:

Tento proud se objevil za vlády Konstantina Velikého, který chtěl svou říši sjednotit pomocí křesťanství. Někteří křesťané v tom viděli zásah shůry jako naplnění Božího království. Mezi nadšence této myšlenky patřil Eusebius z Cesareje, což byl církevní poradce Konstantina. Tak vznikla církevně-státní tradice, která vytrvala po tisíc let. Císařové se začali považovat i nad papeže, papežové zase chtěli mít hlavní slovo nad císaři. To vedlo ke sporům, objevil se boj o moc.³¹

Církevní proud:

Hlavním představitelem církevního směru je Augustin. Církev už měla za doby Augustina zkušenost a věděla, že pozemská říše nepředstavuje království Boží. Křesťané se ptali, kde hledat Boží království. Augustin měl sice blízko k Origenovi, že Boží království spočívá ve věčném životě s Bohem v nebi, ale v díle „O boží obci“ píše, že církev je už nyní královstvím Kristovým.³² Augustin se ve svém díle „O boží obci“ věnuje také největšímu přikázání - milovat Boha a bližního jako sebe sama. Vysvětluje, že dodržováním tohoto přikázání má člověk hned tři předměty lásky: Boha, sebe a bližního.³³ Dále také například cituje Pavlova slova uvedená v listu Galatským, jaké chování je nepřípustné pro vstup do Božího království. Podle Augustina tvoří Kristovo království už na zemi věřící, ale ti ostatní ne. Království může být i ve válečném stavu, kdy je vedle sebe „pšenice i koukol“. Zajímavý je jeho názor, že s Kristem kralují i ti, kteří jsou již sami tím královstvím.³⁴

³⁰ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 47-53. ISBN 978-80-7021-921-8.

³¹ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 53-55. ISBN 978-80-7021-921-8.

³² Srov. VIVIANO, Benedict T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 59-63. ISBN 978-80-7021-921-8. .

³³ Srov. AUGUSTIN, svatý. *O boží obci*. Sv. 1. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950, s. 411.

³⁴ Srov. AUGUSTIN, svatý. *O boží obci*. Sv. 1. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950, s. 463-470.

Z výše uvedeného je patrné, že v tomto tzv. období církevních otců nastává tápání a hledání pravého významu Božího království. Z lidských srdcí se vytrácí, nebo do nich ani nevstoupilo. Pak se tedy naděje obrací jen do budoucna, na konec časů, k onomu nejbližšímu pólu. Lidé ho patrně neprožívají v přítomnosti, nevnímají jeho doteky tak, jako to bylo za časů, kdy byl Ježíš na zemi. Boží království zde má tedy spíše budoucí charakter. Ne tak v tzv. spirituálně-mystickém proudu, který chápe Boží království v jeho přítomnostním, duchovním charakteru. Co se týká politického proudu, tak zde nebyl splněn onen základní požadavek na vstup do Božího království, na čistotu srdce a splynutí s Boží vůlí, která je přítomna v nitru každého jednotlivého člověka. V politickém chápání mělo být Boží království vynuceno státní mocí, ovšem bez zachování podmínek jeho nastolení, bez oné bezpodmínečně nutné proměny srdcí. A s posledním náhledem pochopení Božího království jako církve bychom mohli souhlasit za předpokladu, že se jedná o církev tzv. neviditelnou, tvořenou lidmi, kteří v srdci nosí svého Pána a kteří tak duchem žijí v Božím království, i když ještě dlí na zemi. Nelze to však říci o církvi viditelné, o církvi jako pozemské instituci.

V podstatě však lze uvést, že všechny tyto jednotlivé proudy se ale vzájemně nevyklučují a při zachování daných podmínek, jak jsou uvedeny v kapitole Boží království v Novém Zákoně, by mohlo Boží království z hlediska multidimenzionálního chápání v tomto náhledu teoreticky nastat. Ve spirituálně-mystickém a církevním proudu dříve, v politickém a eschatologickém později. První dva by se tedy řadily spíše k přítomnostnímu charakteru, i když jsou pro většinu lidí zatím stejně budoucností, neboť jen ten, kdo má Boží království již nyní v srdci, prožívá ho přítomně, a poslední dva by patřily k jasnému budoucímu charakteru Božího království. Co však přesně znamená ono multidimenzionální chápání, to se pokusí osvětlit jiná kapitola, a proto se k tomuto tématu propojení všech výkladových proudů v době církevních otců ještě vrátíme. Nyní se krátce podíváme na chápání Božího království ve středověku.

2.3 Království Boží a středověk

Po upevnění křesťanství v Evropě, po její však často násilné christianizaci – viz například způsob obracení na víru v době Karla Velikého pod pohrůžkou smrti, se obzvláště ve

vrcholném středověku střetával stát a církev v boji o moc. Papež chtěl mít nadvládu nad císařem a být tak svrchovaným pánem nad evropskými státy. To však vyvolávalo konflikt s císařskou mocí.³⁵

Do období raného středověku spadá velice záslužná činnost slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Těmto dvěma bratrům, právem patřícím mezi největší světce církevní historie, se podařilo rozšířit a upevnit křesťanství mezi Slovy v jejich řeči. Křesťanství se sice v Evropě rozšířilo, ale bylo přijato v mnoha případech pouze povrchně - rozumem, pro výhody, ale nikoli srdcem – v lásce, niterně, celou bytostí, celým životem, tak jak je uvedeno v Ježíšově evangeliu. Lidé sice křesťanství zevně přijali, ale v nitru, ve svém srdci, ho žilo jen málo křesťanů, jen málo z nich mělo účast na Božím království. Sv. Cyril a Metoděj působili jako zářný příklad, a neměli to mezi příhraničními německými biskupy, kteří sloužili spíše politickým záměrům než Ježíšovi, vůbec lehké.³⁶

Také například další dvě postavy církevních dějin – František z Assisi a Dominik chtěli ukázat, že lidé se mohou pro křesťanství získávat láskou, a ne zbraněmi. Založili tzv. žebравé řády, čímž otevřeli možnou další cestu k naplnění Ježíšova poselství, které říká, jak těžké to mají obzvláště bohatí lidé, aby mohli vejít do království nebeského. Jen ten, kdo věrně následuje Krista, může dojít do blízkosti Boží.³⁷

Pokud by se v Evropě stali obecně řečeno všichni obyvatelé křesťany, církev by na tomto kontinentě splnila úkol, který dostala od svého Pána, neboť by radostnou zvěstí o Božím království rozšířila po celém tomto území. Že však rozšíření křesťanství nespočívalo na správném základě, a to předně na dobrovolném přijetí a na zachování všech podmínek nutných ke vstupu do království Božího tak, jak hlásal Ježíš a jak je to nakonec napsáno i v „Katechismu katolické církve“, nastal pak pravděpodobně kvůli tomu úpadek, který žel trvá dodnes. Křesťanství se sice v Evropě rozšířilo, ale bylo přijato v mnoha případech pouze povrchně, pro výhody, nebo pod nátlakem, a nemělo v lidských srdcích pevné základy. Boží království musí být „potvrzeno“ lidmi - v srdci, že následují Ježíše.³⁸

³⁵ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 139. ISBN 80-7113-119-9.

³⁶ Srov. GRIVEC, František. *Slovanští apoštolé sv. Cyril a Metoděj*. Olomouc: Ústřední Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, 1927, s. 54-135.

³⁷ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 154. ISBN 80-7113-119-9.

³⁸ Srov. RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 32. ISBN

Inkviziční procesy ve vrcholném středověku jsou nejsmutnější kapitolou církevních dějin. Místo radostné zvěsti Božího království nastoupilo u tohoto fenoménu často chladnokrevné nespravedlivé jednání, jehož následkem bylo prolití mnohé nevinné krve, člověk byl týrán a trpěl. A to dokonce ve jménu Páně. Církev zde sice chtěla uchránit společnost před herezemi a bludnými naukami, ale sama při tom mnohdy jednala ve jménu hesla: účel svěť prostředky.³⁹ Na Ježíšovy pokyny uvedené při vyslání Dvanácti a poslání Sedmdesáti se zde nedbalo. Kristus odmítal jakékoli násilí.

Díky výskytu zlořádů ve středověké církvi přišlo období reformace. Křesťané se rozštěpili, a tím nastal úpadek křesťanství, který se táhne až do dnešní doby.⁴⁰ Evropa přestala být ve víře jednotná, oslabilu svou sílu.

Pokud by všichni křesťané přijali při křtu do svého srdce skutečně svého Pána Ježíše, stávali by se postupně takovými, jako byl on. A on byl především mírumilovný a milosrdný. Zde je vidět, že přijetí křtu bez svobodného rozhodnutí, ale pod pohrůžkou násilí, nemá z hlediska dlouhodobého vývoje a hlavně s ohledem na konečný cíl všech křesťanů – Boží království, kýžený účinek. Ježíš nikoho netrestal, ani hříšníky. Natož aby někomu usiloval o život. Ač měl Ježíš za svého života hodně nepřátel, raději podstoupil smírně mučednickou smrt, než aby se nepřátelům postavil a snížil se třeba k fyzickému nebo psychickému násilí. V tomto nemilosrdném období středověku se však někteří křesťané nechali někdy strhnout ke krvavému až nepochopitelnému násilí, viz například křížácké výpravy.⁴¹

2.4 Království Boží na počátku moderní doby

Jak už jsme zmiňovali v minulé kapitole, nejsmutnější období církve – inkvizice, dále zlořády v církvi týkající se i samotných papežů zapříčinily, že křesťané přestali být

978-80-7021-934-8.

³⁹ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 152-3. ISBN 80-7113-119-9.

⁴⁰ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 181-182. ISBN 80-7113-119-9.

⁴¹ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 146-150. ISBN 80-7113-119-9.

jednotní.⁴² Objevovaly se snahy napravit církev, kdy někteří její představitelé svým chováním jasně ukazovali, že podstatu Ježíšova učení nepochopili. Jak je uvedeno v kapitole 2.1.3, nejdůležitější v radostné Ježíšově zvěsti o Božím království byla láska – láska k Bohu a láska k člověku. Erasmus Rotterdamský vyzdvihl obsah Ježíšova horského kázání a chtěl zachránit podstatu křesťanské víry z balastu církevních tradic. Odmítal jakékoli násilí proti příznivcům jiného vyznání.⁴³ Patřil však k výjimkám v celém dlouhém období několika století. Jinak se téma Božího království z centra života církve více méně vytratilo.⁴⁴

Benedikt T. Viviano v knize „Království Boží v dějinách“ píše, že až osoba Immanuela Kanta v 18. století způsobila, že se Boží království opět objevilo ve středu církevního zájmu. Kant se totiž v jednom svém díle na téma Božího království zaměřil, a tím ho opět vynesl do popředí. Církev má být podle něj takovým společenstvím lidí, kteří šíří ctnosti, jež jsou právě náplní Božího království. Podle něj by mělo jít o lidi v podstatě bez vyznání, nebo lépe řečeno jen jednoho vyznání, prostě vyznání „věřím v Boha“, kdy by šlo o jednu univerzální církev, či snad jen o společenství lidí i bez církevního označení (podobně jako to myslel Leonhard Ragaz – viz kapitola 2.5.2), jen by je spojovalo úsilí po dosažení mravního ideálu – tedy Božího království.⁴⁵

A tak Kantovým vlivem nabývalo Boží království stále více individualistický charakter, bylo na něho pohlíženo jako na panství pokoje, lásky a spravedlnosti v lidských srdcích.⁴⁶ Odpůrcem tohoto pojetí se stal např. farář Bernhard Galura, jenž své kázání postavil na základě Ježíšovy radostné zvěsti. Bernhard Galura (1764-1856), německý katolický duchovní, který se stal později biskupem v italském Brixenu, se tématem Božího království intenzivně zabýval. Jeho hlavním literárním dílem byla „Nejnovější teologie křesťanství“ (Neueste Theologie des Christentums), v jejímž středu Boží království stojí. Chápal ho

⁴² Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 182. ISBN 80-7113-119-9.

⁴³ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995, s. 186-188. ISBN 80-7113-119-9.

⁴⁴ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 87. ISBN 978-80-7021-921-8.

⁴⁵ Srov. KANT, Immanuel. *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 23-24. ISBN 978-80-7021-350-4.

⁴⁶ Srov. DOUGLAS, James, Dixon et al. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 533. ISBN 80-85495-65-1.

jako království spravedlivých lidí, mělo i eschatologickou dimenzi, kdy nakonec dojde země i nebe v jedno spojené království. Smyslem království Božího je lidská blaženost, důležité je dělat všechno v jeho světle.⁴⁷

Také Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), představitel německého idealismu, který od roku 1788 studoval filozofii a teologii v Tübingen, viděl království Boží jako střed Ježíšova kázání, jako klíč k pochopení křesťanství.⁴⁸

Immanuel Kant to tedy byl, kdo vzkřísil téma Božího království a jak uvidíme v příští kapitole, ono se dostávalo opět pomalu do popředí zájmu teologů tak, jak by mu na základě odkazu Syna Božího mělo také po právu příslušet.

2.5 Království Boží na konci 19. st. a ve 20. století

19. století tedy přineslo probuzení zájmu o jádro Ježíšova poselství, o království Boží. Podívejme se nyní na toto téma tak, jak na něho bylo nahlíženo některými teology v tzv. moderní době. Bude zde zmíněno předně pojetí Adolfa von Harnacka a několik náhledů Emila Brunnera, dále bude pozornost zaměřena na názory teologů v první generaci Církve československé.

2.5.1 Adolf von Harnack, Emil Brunner

V knize „Das Wesen des Christentums“ (Podstata křesťanství) se Adolf von Harnack (1851-1930), kterému v jeho životě profesora na berlínské univerzitě šlo o jednotu evangelia a vzdělávání a jenž upozorňoval na rozpory mezi obsahem evangelií a církevní praxí, zabývá také tématem Božího království a jeho příchodem. Jde vlastně o soubor přednášek určených jeho studentům. Kázání Ježíšovo o Božím království proniká podle něho všemi výpověďmi a formami starozákonně zbarveného, prorockého ohlašování dne

⁴⁷ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 87, 109-110, 127. ISBN 978-80-7021-921-8.

⁴⁸ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 113. ISBN 978-80-7021-921-8.

Soudu a budoucí viditelné Boží vlády až po myšlenku teď počínajícího, s poselstvím Ježíšovým počatého niterného příchodu Božího království. Jeho zvěstování zahrnuje oba tyto uvedené póly, když ono samo se nachází mezi těmito dvěma krajními polohami na mnoha dalších stupních. Na jednom pólu se objevuje tedy příchod Božího království jako čistě budoucí, a říše sama jako vnější vláda Boží, a na druhém se jeví jako něco niterného, už k dispozici, už v přítomnosti.⁴⁹ Uvedme zde také velký protiklad Božího království, ve které vládne dobro, a říše světa, ve které vládne zlo, o kterém se ve své knize o podstatě křesťanství berlínský profesor zmiňuje. Souboj mezi dobrem a zlem byl nevyhnutelný. V době Ježíšově to nebyla žádná nejasná představa, žádné pohádkové podání, nýbrž nejživější pozorování a cítění. Boj a vítězství se zde nacházely v takové dramatické ostrosti, jak je nahlíželi starozákonní proroci. Na konci dramatu sedí Ježíš na pravici svého Otce a soudí svět. Tuto představu o dvou říších, Boží říši a ďáblově, o jejich bojích a o budoucím posledním boji, ve kterém ďábel, poté, co je už dlouho vykázán z nebe, bude také na zemi poražen, sdílel prý Ježíš jednoduše se svými současníky. Druhé mínění ale, že království Boží nepřichází s vnějšími znameními, že je už tady, bylo podle Adolfa Harnacka skutečné Ježíšovo vlastnictví.⁵⁰ Podle něj jsou tyto dva póly - model budoucí a model přítomný (niterní), tedy chápání Božího království jako budoucího dramatu a potom zase jako tiché, mocné Boží síly sídlící v lidských srdcích, těžko sjednotitelné a téměř nepřemostitelné. Harnack však vyzývá své posluchače k přemýšlení a ponoření se do Ježíšových podobností o Božím království. Jen tak může člověku vzejít vědění o tom, co vlastně Boží království a jeho příchod znamená. Boží království přichází tak, že přijde k jednotlivcům, obrazně řečeno zaklepe na duši, ta ho pustí a obsáhne. Boží království je Boží vláda, ale je to panování svatého Boha v jednotlivých srdcích, je to Bůh sám ve své síle. Všechno vnější dramatické světové dění zde podle Adolfa Harnacka zmizelo, ztratila se i celá vnější naděje na budoucnost, neboť u Ježíše jde vždy jen o zápas a záchranu jednotlivého člověka. Můžeme si podle něho vzít jakékoli podobnosti, ať o rozsávací nebo o vzácné perle či o pokladu na poli, říší je zde Bůh sám, jeho Slovo Boží. Jde zde tedy jen a pouze o jednotlivou duši a Boha.⁵¹ Adolf von Harnack chápe Boží království

⁴⁹ Srov. HARNACK, Adolf von. *Das Wesen des Christentums*. Neuaufl., zum fünfzigsten Jahrestag des ersten Erscheinens. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1950, s. 32.

⁵⁰ Srov. HARNACK, Adolf von. *Das Wesen des Christentums*. Neuaufl., zum fünfzigsten Jahrestag des ersten Erscheinens. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1950, s. 32-33.

⁵¹ Srov. HARNACK, Adolf von. *Das Wesen des Christentums*. Neuaufl., zum fünfzigsten Jahrestag des ersten Erscheinens. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1950, s. 32-34.

někde v prostoru mezi budoucností, ovšem ne eschatologickou, a přítomností, přičemž klade důraz na panování Boha v lidských srdcích, na jakési vnitřní Boží království, které může být přítomné v každém jednotlivci. Toto chápání je v souladu s biblickým chápáním jen částečně, neboť zde převažuje přítomnostní charakter, a ten eschatologický se vytrácí. Adolf von Harnack upozorňuje na to, že učedníci nedokázali plně porozumět přítomnostnímu významu slov „přišlo-přichází“ a spíše o něm hovořili jako o něčem budoucím. Dává jim za vinu, že zvěst Božího království nepochopili.⁵²

Emil Brunner (1889-1966), švýcarský teolog, zmínil ve své knize *Wahrheit als Begegnung* (Pravda jako setkání), že nesmíme oddělovat Boží vůli a Boha, že je to jedno. Pod Boží vůli rozuměl království Boží, které bylo zjevené a založené v Synu Božím a které se stalo tělem. Ježíš Kristus byl tedy jako mesiáš realizátor Boží vlády, Božího království. Bůh v něm přichází k člověku, aby uskutečnil svou královskou vůli. Ježíš je zosobněním královské vůle Boží. V něm Boží vláda na zemi začala. Tato Boží vláda je souznačná s láskou. Holá víra v hlavě nemá žádný přínos. Konečným cílem je království Boží, ve kterém je Boží láska všechno ve všem.⁵³

U obou uvedených německy mluvících teologů můžeme vidět stejný náhled na Boží království. Adolf von Harnack klade důraz na panování Boha v lidských srdcích, Emil Brunner vidí v Božím království Boží vládu. Nejde tedy o království jako nějaké území, nýbrž panování Boha v nitru člověka, sklonění se před ním a vřazení se do jeho svaté vůle. Tím se člověk s živoucí Boží silou vnitřně spojí a ona je pak přítomná v jeho srdci, v něm. Člověk toto spojení provádí prostřednictvím lásky. Na Boha jako na vládce se dívali i teologové CČS(H) v souvislosti s tím, že v jejich pojetí probíhalo uskutečňování Božího království pomocí trvalého vztahu člověka s Bohem.

⁵² Srov. VOGEL, Jiří. *Evangelium a dějiny: Odkrývání nadčasovosti evangelia v dějinách u Adolfa von Harnacka*. In *Šalom: pocta Bedřichu Noskovi k sedmdesátým narozeninám*. BLAŽEK, J. et al. Chomutov: L. Marek, 2012, s. 89-90. 185. ISBN 80-200-1127-7.

⁵³ Srov. BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis*. Berlin: Furche, 1938, s. 107-125.

2.5.2 Teologové CČS(H)

Teologové z tzv. první generace Církve československé, která vznikla v roce 1920, se tématem Božího království aktivně zabývali a jejich interpretace se výrazně podobají jak názoru Adolfa Harnacka, tak zde současně hrál roli biblický personalismus a nelze popřít rovněž částečného vlivu křesťanského socialismu.⁵⁴ Dalo by se říci, že CČS vznikla proto, aby uskutečňovala Boží království na zemi, a to prostřednictvím vztahu k Bohu a k člověku. Nejde zde snad o nějakou ojedinělou náboženskou zkušenost blízkosti Boha, kterou může za jistých okolností zakusit každý, ale o vzájemný trvalý vztah lásky mezi Bohem a člověkem, kdy Bůh je zároveň vládcem. Zde vidíme souvislost s biblickým personalismem, kde spočívá Boží království ve vztahu „já-Ty“, ve vzájemném otevření se a sdílení společenství života.⁵⁵

Někteří bývalí katoličtí duchovní, kteří nyní tvořili řady CČS, byli ovlivněni novými myšlenkami křesťanského socialismu, jehož nejvýraznějším představitelem byl Leonhard Ragaz, švýcarský teolog, který sympatizoval s dělníky a podporoval jejich hnutí. Nabyt předsvědčení, že oficiální církevní křesťanství neodpovídá Ježíšovu odkazu a že církev není nositelkou Boží pravdy. Opustil tedy církevní cestu a věnoval se náboženským věcem po svém, zejména právě v dělnických kruzích. Usiloval o spojení křesťanství se socialismem. Kristovo poselství pojímal jako „království Boží pro tuto zemi“, kdy nad vším má vládnout Bůh a tato Boží vláda se projevuje spravedlností. Království Boží bylo hlavním tématem jeho spisů. Zastával názor, že Boží přítomnost je ve všem, a proto nemá smysl budovat nějaký zvláštní chrám. Všichni lidé mají duchovní podstatu, a proto není třeba zvláštních kněží. Boží království vstoupilo na zemi prostřednictvím Ježíše a církev ho odkázala na onen svět. Církev říká, že zastupuje Krista, a přitom jeho hodnotu snižuje. Namísto Božího království nastupuje církevnictví. Ježíš podle Ragaze nepřinesl nějaké nové náboženství, nýbrž odstranil hranice mezi jednotlivými vyznáními. Tvrdil dokonce, že Boží království nabude na zemi plnosti jen za předpokladu, osvobodí-li se svět od církve i od náboženství, zastával názor, že Boží království je třeba uskutečnit na necírkevní půdě a realisticky, že tak dojde i k naplnění vlastního smyslu Bible – království Boží na zemi. Právě

⁵⁴ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 28-65. ISBN 80-86263-64-9.

⁵⁵ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 61-63. ISBN 80-86263-64-9.

v socialismu viděl naději na uskutečnění těchto snah v protikladu ke kapitalistickému vykořisťování. Ale postupně poznal, že představitelům sociálně demokratických stran jde nakonec také jen o moc, o získání masové podpory, a její falešné praktiky srovnává s církví, která vnucovala lidem jen poslušnost. Podle Ragaze byl socialismus v podstatě mravním ideálem, o jehož potenciálu jsme buď přesvědčeni, nebo ne, a hybné síly v dějinách nebyly nikdy hospodářské, ale duchovní.⁵⁶

Nyní se podívejme na názor Aloise Spisara, významného teologa Církve československé, který se také zabýval velkým dobovým tématem, a to vztahem Božího království a církve. Oba pojmy pro něho byly neslučitelné. Poukazoval na to, že hlavním obsahem Ježíšova zvěstování nebyla církev, nýbrž právě království Boží, proto v nich nelze vidět jednotu. Slovo církev nacházíme v evangeliích také jen dvakrát, a to v 16. a 18. kapitole Matoušova evangelia.⁵⁷ Podobně smýšlí o církvi ve svém díle i Emil Brunner. Církev je dnes podle něho jako instituce a o takové církvi neví Nový zákon prý nic. Novozákonní církev je Boží lid, obec posvěcených, shromáždění věřících, mezi nimiž a Ježíšem Kristem je láskyplný vztah. Jedině tak podle něho může nastat onen zaslíbený konečný cíl: království Boží, ve kterém je Boží láska všechno ve všem.⁵⁸ Právě takto spatřoval Boží království i Alois Spisar – jako Boží vládu v nitru člověka. Později však změnil postoj a zabýval se tím, zda Ježíš nehovořil o Božím království jen jako o budoucí Boží vládě, která učiní přítrž všemu, co odporuje Boží vůli. V Ježíšově hlásání Božího království souvisí jeho přítomnost s eschatologickou budoucností, s děním, jehož počátkem je již Ježíšovo působení.⁵⁹ U Aloise Spisara můžeme tedy vidět z počátku přítomnostní charakter Božího království, který se však posléze mění v budoucnostní.

Asi nejvíce se tématem Božího království zabýval v ČČS František Kovář. Zřetelně si uvědomoval rozdíl, ovšem rozdíl pouze zdánlivý, mezi výkladem směřujícím do budoucnosti a výkladem přítomnostním. V knížečce „Idea království Božího

⁵⁶ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 45-49. ISBN 80-86263-64-9.

⁵⁷ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 28. ISBN 80-86263-64-9.

⁵⁸ Srov. BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis*. Berlin: Furche, 1938, s. 125.

⁵⁹ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 28-33. ISBN 80-86263-64-9.

v křesťanství“ poukazuje na to, že by bylo nesprávné chápat tento pojem pouze jednostranně, buď eschatologicky, či přítomně. Připomíná, že slovo království znamenalo tehdy v aramejštině nejdříve kralování a až poté území, a navrhuje, aby se „Boží království“ nazývalo „Boží kralování“. Bůh kraloval v osobnosti Ježíše. Člověk se Božího království nemůže účastnit jen proto, že to chce, ale tento podíl Bůh člověku daroval. Člověk se na přijetí tohoto daru musí připravit, musí otevřít svou duši. Království Boží se však nenachází jen v duši jednotlivce (dalo by se říci, že tam pouze u člověka začíná), ale jde také o jistý řád, který lze spatřovat už v kruhu Ježíšových učedníků. Eschatologický charakter vyplývá z předpokladu, že Bůh bude postupně panovat v srdci každého člověka a jeho vláda se tak rozšíří do celého světa. Boží království tedy spočívá hlavně v přetvoření lidského nitra, což je způsobeno přijetím Boží vlády a podrobení se jí. (Je to ono znovuzrození v duchu, o kterém hovoří Ježíš s Nikodémem - viz kapitola 2.1.2) Tím se spojují výroky o Božím království týkající se přítomnosti, kdy je Boží království již svým obsahem v Ježíšovi, s výroky týkajícími se budoucnosti, kdy bude mít univerzální charakter a bude již obsahem všech a všeho.⁶⁰ Boží království je tedy třeba chápat jako duchovní skutečnost, která může být přítomná v nitru člověka, respektive mezi těmi, kterým v srdci vládne Bůh, a z hlediska budoucnosti se tato duchovní skutečnost promítne na poměrech i na zemi, až bude tato Boží vláda, toto Boží kralování, přítomné ve všech lidech.⁶¹

Ve vysvětlení Božího království podle Františka Kováře můžeme vidět propojení několika dimenzí – pozemské, která je viditelná našim očím, duchovní, skryté v nitru člověka, a věčné, přítomné u Boha. Skutečnost Božího království chápeme tedy ve více rozměrech, lze říci multidimenzionálně. Více se však tématu multidimenzionality budeme věnovat v kapitole třetí. Nyní zůstaňme ještě u jednotlivých chápání Božího království v dějinách.

2.5.3 Shrnutí

Adolf von Harnack chápal Boží království zejména jako tichou, mocnou Boží sílu, která se může usídlit v lidském nitru. Boží království znamená podle něho Boží vládu, a to

⁶⁰ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 36-43. ISBN 80-86263-64-9.

⁶¹ Srov. VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, s. 43. ISBN 80-86263-64-9.

konkrétně panování Boha v jednotlivých srdcích, kladl důraz na jakési vnitřní Boží království, které může být přítomné v každém člověku. Teology z CČS(H) ovlivnil částečně také křesťanský socialismus, k jehož představitelům patřil Leonhard Ragaz. Ten Ježíšovo poselství chápal jako království, které v něm přišlo na zemi. Mělo se rozšířit a nade vším zavládnout Boží vůle a spravedlnost, kterou se projevuje Boží vláda. Leonhard Ragaz obviňoval církve z toho, že místo aby Boží království na zemi šířila, odkázala ho na onen svět. Alois Spisar se nejdříve přikláněl k přítomnostnímu charakteru Božího království, a posléze změnil postoj a přemýšlel o charakteru budoucím. František Kovář zdůraznil, že se člověk na přijetí Božího království jako Božího daru musí připravit, musí otevřít svou duši, přičemž ale ono království se nenachází jen v lidské duši. Jde o jistý řád, který, když se mu člověk podrobí, tak přetvoří jeho nitro. A to je právě způsobeno oním uznáním či přijetím Boží vlády – Božího království. Teprve až bude Bůh panovat ve všech lidských srdcích, může přijít eschatologické naplnění.

Zde můžeme vidět, že Boží království není jen nějaký nejasný pojem, ale je to předně obsahově naplněné dění, přijetí Boží vůle, Božího řádu, vlády, Slova. Na počátku, viděno od člověka, jde nejprve o jeho obsah, o podrobení se, o sjednocení se s Ježíšem, s věčným Zákonem, s Bohem. Pak teprve může nastat druhá fáze, šíření Božího království dál, tedy v hranicích okem viditelných.

2.6. Chápání Božího království dnes

Ježíšovo poselství je ještě dnes stále nedostatečně známé. V tomto smyslu promluvil papež Benedikt XVI. před věřícími v roce 2007.⁶² I Jan Pavel II ve své encyklice *Redemptoris missio* píše: „*Poslání Krista Vykupitele, které je svěřeno církvi, zdaleka ještě není splněno. Jediný pohled na lidstvo v jeho celku na konci druhého tisíciletí nám ukazuje, že toto poslání vážně dosud v začátcích a že my se ze všech sil musíme zapojit do práce na jeho splnění, ...*“.⁶³

⁶² Srov. BRONKOVÁ, Johana. Ježíšovo poselství je známé stále nedostatečně, říká Benedikt XVI. In *Radio Vaticana* [online]. Zprávy 14. 2. 2007, [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: WWW: <https://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7298>

⁶³ JAN PAVEL II. *Encyklika Redemptoris missio*. Odst. 1. Papežská misijní díla v českobudějovické diecézi. [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: WWW: <http://pmd.bcb.cz/Vzdelavani-misie/Encyklika-Redemptoris-missio>

Na konci deváté kapitoly v Lukášově evangeliu se dovídáme, že následování Ježíše a zvěstování Božího království všude je prvořadé, a člověk se nemá ohlížet na nic jiného. Učení o Božím království má velikou explozivní sílu, jeho záře je nesmírně přitažlivá. Ježíš a také jeho učedníci svým projevem strhávali posluchače a lidi kolem. Po odchodu Ježíše a také jeho učedníků se postupně v dějinách tato síla vytrácela. Až do dnešního dne, kdy jí oplývají pouze jednotlivci, byť církev se ve svém učení vrací zpět k původu, k Ježíšově radostné zvěsti. V dnešní době se mezi některými křesťany dokonce vynořují otázky, zda je možné brát království Boží vážně, když stále ještě nepřichází ve svém naplnění. Jestli to není utopie a jestli je pro moderního křesťana vůbec použitelné.⁶⁴ Tito lidé ho pak ani nemohou šířit dál, protože jim obsah radostné Ježíšovy zvěsti není jasný a nemohli ji ani přijmout do svého srdce, což je základ. Někteří lidé se dnes také nazývají křesťany, ale svého Pána v podstatě neznají.⁶⁵ Jejich příslušnost ke křesťanství je jen formální, například v rámci rodinné tradice. Ví sice, kdo byl Ježíš, ale nepřijali jeho poselství opravdově do nitra. Nevydávají o něm svědectví svým životem, a tím také nešíří. Nepřitahují druhé pravdou a láskou. Někdy také působí církevní učení, jak se snaží lidskými slovy vyjádřit podstatu Boha, dojmem mnoha pouček, ale Lásku a Slovo nelze tak jednoduše vtěsnat do lidských slov i pojmů. Láska i Slovo jsou přesahové, mají původ u Boha. Jak vysvětloval Ježíš v podoběnstvích, lze je ale přijmout srdcem jako duchovní semínko, které je nutno nechat, aby v nitru člověka samo o sobě vyrostlo (viz kapitola 2.1.2). Dnes je víra stavěna také spíše na velikonočním tajemství než na radostné zvěsti Božího království, i když má oboje souvislost.

Na druhou stranu je nutno dodat, že v dnešní době se už lidé nestávají křesťany pro výhody, z kalkulace, ale ze své svobodné vůle, protože je víra skutečně vnitřně osloví, jako za dob prvních křesťanů. A to je ten správný základ, na kterém může a v mnoha případech také vyrůstá Boží království. Objevují se ostrůvky, které blahodárně působí na ostatní a lidé jsou jimi přitahováni.

⁶⁴ Srov. VIVIANO, Benedict, T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 128. ISBN 978-80-7021-921-8.

⁶⁵ Srov. TÓTH, Tihamér. *Ježíš Kristus*. Praha: Vyšehrad, 1940, s. 6.

2.6.1 Současné teologické výklady

V této kapitole se seznámíme s dnešními výklady pojmu Boží království, a to z odborných výkladových teologických publikací.

Výklad hesla „Království Boží, království nebeské“ napsal do „Nového biblického slovníku“ evangelický protestantský teolog Nicolaas Herman Ridderbos (1909-2007). Pocházel z Nizozemska a byl považován za jednoho z nejdůležitějších „novozákoníků“ 20. století. V roce 1943 se stal profesorem Nového zákona na Teologické fakultě v Kampen v Holandsku, od roku 1975 byl emeritován.⁶⁶ Po úvodním vysvětlení termínů „království Boží“ a „království nebeské“ se profesor Ridderbos ve výše uvedeném biblickém slovníku věnuje pojmu u Jana Křtitele, který jako první příchod království nebeského začal ohlašovat. Profesor Ridderbos zde uvádí souvislost mezi židovským očekáváním Božího zásahu, očekáváním Mesiáše a příchodem Božího království, rovněž upozorňuje na obsah starozákonních Žalmů a Proroků, jež svědčí o tom, že směrodatným pojmem Starého zákona je právě víra a naděje v lepší budoucnost, na Boží svrchovanost a příchod Syna člověka. Jan Křtitel také nejdříve oznamoval Boží soud, který nastane před příchodem Božího království. Prvořadé je tedy pokání a očista, bez nichž nelze podíl na Božím království mít. Nikdo se soudu nemůže vyhnout. Volání Jana Křtitele a posléze i Ježíše bylo burcující. Proto bychom měli obsah Nového zákona chápat z pohledu blížícího se Božího království. Dále se ve slovníku profesor Ridderbos věnuje Božím království jako obsahu Ježíšova učení. Zde rozlišuje přítomnost a budoucnost království. Na úvod uvádí rozdíl mezi ohlašováním Božího království Janem Křtitelem a Ježíšem. U Ježíše se objevuje také spasitelný charakter království a už jeho realita, přítomnost. Ježíš výslovně mluví o tom, že království již přišlo. „*V něm se velkolepá budoucnost již stala přítomností.*“⁶⁷ Dokazují to zázračné Kristovy činy – vyhánění démonů, uzdravování, odpouštění hříchů, a současně tak působí i ti, kteří byli Ježíšem posláni do světa, aby o Božím království svědčili. Vyzbrojil je na cestu svou zázračnou mocí. Ten, kdo, obrazně řečeno, vloží svůj život do rukou Ježíše, stane se účastníkem Božího království. Království se soustřeďuje v Ježíšově osobě Mesiáše jak z pohledu přítomnosti, tak budoucnosti. Ještě

⁶⁶ Srov. DOUGLAS, James, Dixon et al. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

⁶⁷ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James, Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531. ISBN 80-85495-65-1.

však nenadešel čas, aby jiný, spravedlivý společenský řád vládl ve všem. Zatím je to jen začátek. Ježíš rozsévá jeho semeno po světě. Jeho Slovo musí být zvěstováno každému. Co je u Ježíše přítomností, ve světě je to ještě budoucností. Hranice království nejsou totožné s hranicemi izraelské země ani s dějinami izraelského národa. Království Boží je univerzální pro všechny lidi a všechny časy.⁶⁸ Dále se profesor Ridderbos vyjadřuje k tématu království a církev. Píše, že církev se nikdy s královstvím Božím neztotožňuje, že hranice království jsou neomezené. Kde se království nachází, se pozná podle proměněného života lidí. Království Boží je znamením velkého světového obratu, který započal příchodem Kristovým na zemi. Čekáme na vyvrcholení tohoto „díla spásy“.⁶⁹ Na závěr hesla shrnuje Nicolaas Ridderbos pojetí nebeského království v dějinách teologie. V současné době se podle něho klade opět správný důraz na původní význam království tak, jak o něm svědčil Ježíš, kdy Boží království blízce souvisí s dějinami spásy a eschatologií. Je zde patrné dějinné dynamické Boží působení, které vede ke konečnému završení.⁷⁰

V „Biblickém slovníku“ připraveném Jean-Jacquesem von Allmenem (1917-1994) a autorským kolektivem se pod heslem „Království“ nachází zhruba toto: Království není možné chápat jako nějaké nejvyšší dobro nebo ideál, kterého má člověk hledat či dosáhnout, ani to není nějaké privilegované místo nebo stav. Boží království přichází k člověku a ptá se ho, zda je připraven jej přijmout, do něho vstoupit, snést ho. Způsob, jak se lidem království Boží zpřístupňuje a vysvětluje, je Slovo. Ježíš káže toto Slovo – slovo království. Ale neomezuje se jen na slova, nýbrž koná. Slovo je proniknuto celou jeho osobou, jeho konáním, jeho životem. Autor tohoto hesla, H. Roux, to dokazuje tím, že v MT 11,12 trpí království nebeské od dnů Jana Křtitele až dodnes násilí a násilníci po něm sahají. Boží království se však neomezuje jen na osobu Ježíše, který ho přináší jako slovo, ale přesahuje jeho pozemský život. Jeho království není z tohoto světa (J 18,36). Ježíš sám mluví o Božím království v nebesích (L 22,16-18). Autor hesla také zdůrazňuje pokání a víru jako nezbytné podmínky vstupu do Božího království. Ctnosti (chudoba,

⁶⁸ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James, Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531-532. ISBN 80-85495-65-1.

⁶⁹ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James, Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 532-533. ISBN 80-85495-65-1.

⁷⁰ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James, Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 533. ISBN 80-85495-65-1.

malost, pokora atd. – to, jaký člověk má být, aby do něho mohl vstoupit - viz např. kap. 2.1.2) není tedy to, co by samo o sobě opravňovalo vejít do Božího království, ale tyto vlastnosti, nebo nabytí těchto vlastností, jsou vlastně projevy či následky onoho pokání. Na závěr H. Roux uvádí, že kázat Krista nebo kázat Boží království je jedno a totéž.⁷¹

Významným českým novozákoníkem byl profesor Josef Bohumil Souček (1902-1972), který vyučoval na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké, posléze působil jako děkan na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v Praze. V „Biblickém slovníku“ Adolfa Novotného vyložil heslo „Boží království“.⁷² Pro naši práci je důležitá výpověď profesora Součka, že království Boží je současně přítomné i budoucí. Ani jeden z těchto pólů nemůže být vypuštěn, má-li být evangelijní zvěst úplná. Jen na základě této základní povahy Božího království můžeme pochopit Ježíšova podobenství, kdy toto království už mocně zasahuje do přítomnosti. Člověk se má obrátit, činit pokání a na základě jeho obratu mu jsou potom odpuštěny hříchy, aby mohl do Božího království vejít. Boží království je zároveň darem a závazkem pro celé lidstvo. Znamená Boží vládu, panování, Boží svrchovanost. (Člověk se musí vřadit do Boží vůle.) Uplatňuje se vládou pravdy, která si lidi vnitřně podmaňuje.⁷³

Karl Rahner (1904-1984) byl jedním z nejvýznamnějších katolických teologů minulého století. Působil nejdříve v duchovní správě a posléze jako profesor na rakouských a německých teologických fakultách. Důležitou skutečností u Karla Rahnera je tzv. duchovní zakoušení. Lidé by měli poznat svou vlastní transcendenci a v ní se přibližovat Bohu a tak ho poznávat vlastní zkušeností. Život má podle něho i duchovní dimenzi, kterou nelze bez škody zanedbávat.⁷⁴ Podívejme se, jak vyložil heslo „Království Boží“ v „Teologickém slovníku“, který zpracoval za pomoci svého žáka Herberta Vorgrimlera. Zaprvé podle něj znamená království Boží platnost Boží vůle v celém jeho stvoření, a to předně u člověka. Zadruhé, jelikož dějiny stále trvají, uplatňování této vůle se vyvíjí, ve světě nenastalo ještě plné podřízení se jí, proto je Boží království stále přicházející, ale v plnosti ještě

⁷¹ Srov. ROUX, H. Království. In *Biblický slovník*. ALLMEN, Jean-Jacques von et al. 1. vyd. Praha: Kalich, 1987, s. 118-121. ISBN

⁷² NOVOTNÝ Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992, 769 s. ISBN 80-7017-528-1.

⁷³ Srov. NOVOTNÝ Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992, s. 351-354. ISBN 80-7017-528-1.

⁷⁴ Srov. RAHNER, K.; VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 5-7. ISBN 978-80-7021-934-8.

nenastavší. Svobodné uskutečňování Boží vůle člověkem je záležitostí Boží milosti a člověka. Na jeho skutcích také záleží.⁷⁵

Ján Grešo (1933-2013), slovenský evangelický teolog a učitel na Evangelické bohoslovecké fakultě Univerzity Komenského, přeložil velkou část „Teologického slovníku k Novému Zákonu“ od Gerharda Kittela. Gerhard Kittel (1888-1948) byl německý protestantský teolog, uznávaný odborník na biblistiku. Působil jako profesor na univerzitě v Tübingen. Pomiňme nyní fakt, že kvůli spolupráci s nacisty byl z univerzity vyhoštěn, a podívejme se na jeho výklad věcně. Ve slovníku jsou hesla uvedena v řeckém jazyce. Basileia (království) podle něj znamená předně bytí, podstatu, stav krále. Basileia Kristova a basileia Boží jsou stejné. Nelze mezi nimi hledat rozdíl. Lidé v sobě nemají spravedlnost Ducha svatého. Tuto „vlastnost“ musejí teprve získat, musí se přeměnit v ducha (paliggenesia – znovuzrození). Slovo paliggenesia bylo v evangeliích užito paralelně se slovem basileia (J 3,3 a L 22,3). Také se mohou vzájemně zaměňovat slova království a sláva. Království Boží přichází v moci Boží, v jeho slávě. Uskutečnění tohoto království je budoucností. Ale tato budoucnost má vliv na člověka v přítomnosti. Člověku je určena zvěst Božího království, pokud ji člověk přijme a promění své nitro, přenesse se do Božího království. Člověk se má stát spolupracovníkem království. A království Boží je totožné s poselstvím Ježíše Krista, s jeho jménem.⁷⁶

Fritz Rienecker (1897-1965) a Gerhard Maier (nar. 1937), němečtí protestantské teology, sepsali s řadou spolupracovníků veliký „Lexikon k Bibli“.⁷⁷ Pod heslem „Reich Gottes“ (říše Boží, z němčiny do češtiny překládáno jako království Boží) vysvětlují, že slovem „Reich“ jsou překládány biblické výrazy „malkút“ (hebr. království) a „basileia“ (řecky), které označují „královskou moc, vládu“ a „dosah moci, vlády“ (Königsherrschaft, Herrschaftsbereich). Pojem „moc, vláda“ je dvojznačný. Jednak to může znamenat královské panování, jednak také prostorově území vlády, na které se ona vláda vztahuje. Pokud jde o království Boží, jedná se zde o neomezenou vládu Boha nad celým světem.

⁷⁵ Srov. RAHNER, K.; VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 144-145. ISBN 978-80-7021-934-8.

⁷⁶ Srov. *Teologický slovník k Novej zmluve. Sv. 1-2, Alfa-Éta*. 2. vyd. Bratislava: Církevní nakladateľstvo, 1985, s. 106-111.

⁷⁷ RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, 1791 s. ISBN 3-417-24653-9

Pak je zde však míněna ještě jedna záležitost: Boží vláda, které se člověk podrobuje a jíž dobrovolně a radostně slouží.⁷⁸ Království Boží je současně přítomné i budoucí. Není to tedy ani čistě pozemská záležitost, ale také ne čistě nadpozemská, ani čistě duchovní. Jednostranné chápání by tento pojem zúžilo a omezilo. Přítomné Boží království je to, které roste. Kde se nachází Ježíš Kristus, je Boží vláda přítomná. Ale teprve s druhým příchodem Krista má nastat také nadpozemské dokončení. Na přítomnost, kdy se Boží vláda zařizuje vnitřně v srdcích, navazuje budoucnost se zřízením království v síle v celém stvoření. Přicházející království bude nejdříve pozemské. Mluvíme o tisícileté říši. Zde má Kristus rozhodnout, kdo je hoden tohoto království. Pak bude jednou na zemi království tak dalece připraveno, že splyne s nebeskou říší a shůry se ozve hlas: „*To jsou říše světa našeho Pána a jeho Krista, a on bude vládnout na věky.*“ (Zj 11,15).⁷⁹

Na závěr zmiňme slova Milana Salajky (1928-2012), profesora pražské Husitské teologické fakulty. Na rozdíl od Ježíšova kázání kázali apoštolové spíše Pána než Boží království. Až teprve liberalismus přinesl vnímání království jako etický, mravní řád. Protestantismus prý opět vyzdvihl eschatologický charakter království a řešil spor, zda je tato eschatologie uskutečňovaná, nebo výsledná. Dialog pokračuje doteď, neboť pojem Božího království je natolik zásadní, že jeho pochopení v proměnách času je důležité v tom, aby Boží vůle a vláda co nejvíce prostupovala a naplňovala životy lidí.⁸⁰

Jak vidno, jasno v chápání tohoto pojmu stále není, i když nám současné biblické či teologické slovníky v chápání hodně pomáhají i ho osvětlují. Chápat Boží království je velmi důležité. Držíme-li se výpovědi Ježíšovy, není nic důležitějšího pro náš život, který zdaleka není jen pozemský, ale v první řadě duchovní (L 9,59-62). Vycházíme-li z výkladů v této kapitole, můžeme Boží království vyjádřit slovy: panování Boží vůle. Tam, kde vládne Boží vůle, nachází se Boží království. Jedná-li člověk podle vůle Boží, žije v Božím království. Ve svém vnitřním Božím království. Sejdou-li se dva lidé, kteří plní Boží vůli, žijí oba v Božím království atd. Zde se vysvětluje ona přítomnost a budoucnost Božího

⁷⁸ Srov. RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, s. 1300-1301. ISBN 3-417-24653-9

⁷⁹ „Es sind die Reiche der Welt unsers Herrn und seines Christus geworden, und er wird regieren von Ewigkeit zu Ewigkeit.“ RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, s. 1303. ISBN 3-417-24653-9

⁸⁰ Srov. SALAJKA, Milan. *Orientační teologický slovník*. 1. vyd. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000, s. 79-80. ISBN 85-996-25-1.

království. Přítomnost je u člověka, budoucnost u celého lidstva. Co znamená však pojem „eschatologický“? Znamená to splynutí všech těchto dimenzí – přítomné, budoucí a také té věčné, která je neustále přítomna „v nebi“ u Boha Otce? Nebo to znamená až úplný konec pro člověka, kdy bude u Boha Otce v nebi a bude tam na něho blaženě patřit? Eschatologické naplnění by mohlo znamenat propojení všech těchto dimenzí, pozemské – přítomné i budoucí, a věčné. Ale to už se nám sem opět vkrádá ona dimenzionalita, kterou jsme si ještě řádně neosvětlili. Po shrnutí chápání Božího království v dějinách se do ní pokusíme ponořit.

Kdo sám usiluje o to, aby naplňoval Boží vůli, což znamená, aby mohl vstoupit do Božího království, může z vlastní zkušenosti říci, jakou radost mu toto konání přináší. Jsou to blažené dotyky věčného království Boha Otce, které sám prožívá (zakouší). Není pak pro něho nic krásnějšího, než se snažit o to, aby mohl být této radosti, kterou způsobuje blízkost Pána, neustále účasten.

2.7 Boží království v dějinách - shrnutí

V Bibli nacházíme jak přítomný charakter Božího království, tak budoucí. Ve Starém zákoně je dobře patrná morální náplň Božího království jako podmínka. Boží království je jen pro toho, kdo zachovává Zákon. Pokud bude lid dodržovat smlouvu, stane se královstvím kněží. Je nutné uznat autoritu Hospodina (viz kapitola 2.1.1). Pro naši práci je důležitá zmínka o tom, že jen ten, kdo se v Božím království nachází, ho může také pochopit. Boží království není původem z tohoto světa, jedná se o záležitost duchovní. Pro člověka není jednoduché ho pochopit. Ježíš mluvil v podobenstvích, aby duchovní dění Božího království lidem co nejvíce přiblížil. Člověk do něho musí vstoupit nejdříve srdcem, svým duchem, aby ho začal chápat. Boží království je totožné se Slovem Božím, které je přítomno v Ježíšovi a které člověk přijímá, aniž by si to musel uvědomovat. Ukládá se do jeho srdce a projevuje se jeho životem. Žije ho. Člověk se v něm může ocitnout ještě za pozemského života, pokud věrně následuje Krista. Obrazné vmísení kvasu do těsta lze chápat jako uložení duchovního semena Božího království do srdce – do ducha. Semeno Božího království v srdci – v duchu - zakoření, vyrostě a vydá požehnané plody tím, jak bude působit navenek – prostoupí celým člověkem a následně celým jeho okolím – všecko prokvasí. Ježíš jasně řekl, že Boží království bylo mezi přítomnými (L 17,21), a zároveň, že jeho království není z tohoto světa (J 18,36-37). Je duchovní, a tak

jako můžeme navázat spojení s Bohem, tak můžeme již na zemi žít v Božím království u Boha, v srdci. Ne ještě plně, protože dlíme s tělem na zemi, ale duchem ano. Plnou přítomnost Božího království budeme pociťovat až při završení naší cesty, až budeme blaženě patřit na Boha v jeho nebeském království. Boží království je Ježíš sám, a pokud ho lidé přijmou, ocitnou se také v Božím království. Současné výklady tento náhled ještě prohlubují, když ukazují, že Boží království je v nás, protože jsme přijali Slovo od Ježíše, který sám byl onou radostnou zvěstí a zasel semínko Božího království do nás, do našich srdcí, které v nich klíčí a roste. Duchovní původ Božího království je patrný také z Lukášova evangelia. V podobenstvích se jedná o duchovní semeno tohoto království, které zakoření v srdci člověka, a vzniká tam, kde člověk přijímá Boží Slovo. Není to sice ještě zjevné pozemskými očima, ale už se to navenek proměněným životem křesťana projevuje. Tento děj nějakou dobu trvá, než semeno v srdci vzklíčí, vyrostě a přináší plody. Lukášovo evangelium zaznamenává rovněž podstatné pokyny do budoucna, a to, jak šířit Ježíšovo poselství dál. To tedy ale předpokládá, že už v něm člověk musí být, protože jinak by ho nepochopil a mlátil by jen prázdnou slámu. Syn Boží dává přesné instrukce svým následovníkům – učedníkům a dalším vyslaným lidem, jak to mají dělat. Ježíš dává Petrovi také klíče od nebeského království a tím zároveň také ukazuje propojenost Božího království se zemí. I v Novém zákoně je kladen důraz na morální náplň Božího království, například Pavel často opakuje, na jaké vnitřní úrovni člověk musí být, jaké vnitřní hodnoty má mít. Ne nepodstatným biblickým svědectvím je i to, že kdo se o Boží království snaží, kdo ho opravdově hlásá, má radost. Jde totiž o radostné dění a člověk, pokud se v něm ve svém nitru skutečně nachází, touto radostí také oplývá. V podstatě jde o milování, o milování Boha, člověka a sama sebe. Blažený to pocit. Pro tuto práci je ale důležité to, že biblické výpovědi týkající se Božího království svědčí o tom, že království Boží je nutno chápat jak duchovně, tak zároveň částečně přítomně, s výhledem na jeho budoucí dokonalou přítomnost, závěrečné (eschatologické) naplnění. Prochází dějinami a věky, nezná hranic. Boží království má tedy podle biblických výpovědí zároveň přítomný i budoucí charakter.

V období tzv. církevních otců existovaly podle B. T. Viviana čtyři proudy výkladů Božího království: eschatologický, spirituálně-mystický, politický a církevní. V podstatě měly výklady tedy také charakter jak budoucí (eschatologický proud), tak přítomný (spirituálně-mystický). Po období církevních otců se na Boží království pozapomnělo. Píše to jak Benedict T. Viviano v knize *Království Boží v dějinách*, tak o tom i samotné církevní

dějiny svědčí. Tolik násilí a krve, o nichž nám historie vypovídá, by nemohlo být, pokud by křesťané skutečně následovali Ježíše. Hlavně v období středověku, ale také pozdějším, bylo někdy působení některých křesťanů dokonce v naprostém rozporu s Ježíšovým poselstvím. Uvedme například inkvizici, tvrdost mučení, hony na čarodějnice, kdy bylo nevinným lidem způsobováno nesmírné utrpení, a to dokonce ve jménu Páně. A přitom Ježíš je milosrdný Pán, který sám je Láskou a jeho učení je prodchnuto mírností.⁸¹ Zlořády v církvi vedly pak k reformaci a ke štěpení křesťanů v různé náboženské skupiny a církve. Církev tím ztrácela onen strhující náboj, který by druhé pozitivně oslovoval, přitahoval a přesvědčoval. Protože, kdo hřeší, má bránu do Božího království zavřenou. A kdo ji má zavřenou, nemůže v něm být, a proto ho nemůže ani pochopit. Tím pádem ani šířit dál. Stává se z něj jen cimbál zvučící bez potřebné náplně. Až Immanuel Kant to měl být, kdo v 18. století téma Božího království znovu vzkřísil (viz kapitola 2.4). Zabýval se jím ve svém díle, a tím na něho upozornil. Boží království viděl jako mravní ideál, o který mají lidé usilovat. Proti tomuto chápání se tehdy postavil například Bernhard Galura, jenž viděl království Boží jako společenství spravedlivých, které bude nakonec panovat na celé zemi a bude spojené s nebem v jednom království (viz kapitola 2.4.). Vidíme, že i po staletích vzkříšenému Božímu království stále zůstávají jak rysy přítomnosti, tak i rysy budoucnosti.

Na konci 19. století a na počátku 20. století bylo téma Božího království už živým a hojně diskutovaným. Například v nově vzniklé Církvi československé bylo ve středu jejího snažení. Božím královstvím se ve svém díle zabýval také Adolf von Harnack, berlínský profesor, který chápal Boží království jako tichou, mocnou Boží sílu, která se může usadit v lidském srdci. Boží království znamená podle něho Boží vládu v nitru člověka. Boží království se podle něho nachází v prostoru mezi dvěma póly, mezi budoucností a přítomností, ale ne budoucností eschatologickou, nýbrž se zde jedná o budoucnost na zemi, až budou všichni lidé žít v souladu s Bohem ve svém srdci. V podstatě je Harnackovo chápání v souladu s biblickým přítomnostním pojetím. Jako Boží vládu v nitru člověka spatřoval Boží království také teolog Církve československé (husitské) Alois Spisar (1874-1955), který působil jako profesor na Vysoké škole bohovědné CČS v Praze a poté na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké. Později však změnil postoj, zda Ježíš přece jen nemluvil pouze o Boží vládě budoucí, která smete vše, co odporuje Boží vůli. V Ježíšově hlásání totiž přítomnost Božího království souvisí s jeho eschatologickou

⁸¹ Srov. GUARDINI, Romano. *Pán Ježíš*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1995, s. 41-46.

budoucností, s děním, jehož počátkem je však již Ježíšovo působení. Zde vidíme jak charakter přítomnosti, tak i budoucnosti. Asi nejvíce se tématem Božího království v CČS(H) zabýval František Kovář (1888-1969), duchovní, biskup a patriarcha Církve československé (husitské). Zřetelně si uvědomoval výklad směřující do budoucnosti a výklad přítomnosti. Boží království spočívá podle něho hlavně v přetvoření lidského nitra, kdy toto přetvoření způsobuje přijetí Boží autority. Boží království je tedy třeba chápat jako duchovní skutečnost, která může být přítomná v nitru člověka, respektive mezi těmi, kterým v srdci vládne Bůh, a z hlediska budoucnosti se tato duchovní skutečnost promítne na poměrech i na zemi, až bude tato Boží vláda, toto Boží kralování přítomné ve všech lidech (viz kapitola 2.5.2). František Kovář vyzdvihl duchovní proměnu člověka (přetvoření lidského nitra), jak o ní hovoří Ježíš s Nikodémem v Janově evangeliu ((J 3,1-8). Chápání Františka Kováře je souznačné s biblickým pojetím, s oním přítomnostním (království je mezi vámi - L 17,21), a budoucnostním (mé království není z tohoto světa - J, 18-36-37).

Ačkoliv v současnosti je pojem Božího království mezi lidmi stále nedostatečně znám, většinu lidí vlastně ani nezajímá, výklady v soudobých slovnících jsou celkem jasné. Evangelický protestantský teolog, profesor Nicolaas Herman Ridderbos, se věnuje ve výkladu hesla „Království Boží, království nebeské“ v „Novém biblickém slovníku“ také Janu Křtitelovi, jenž jako první Boží království oznamoval. Oznamoval však nejdříve Boží soud, který nastane před příchodem Božího království. Prvořadé je tedy pokání a očista, bez nichž nelze podíl na Božím království mít. Nikdo se soudu nemůže vyhnout. Volání Jana Křtitele a posléze i Ježíše bylo burcující. Proto bychom měli obsah Nového zákona chápat z pohledu blížícího se Božího království. Dále se profesor Ridderbos zabývá Božím královstvím jako obsahem Ježíšova učení. Zde rozlišuje přítomnost a budoucnost království. U Ježíše se objevuje spásitelný charakter království a jeho realita, přítomnost. Ježíš výslovně mluví o tom, že království již přišlo. Právě v Ježíšovi se budoucnost stává přítomností. A ten, kdo vloží svůj život do Ježíšových rukou, kdo se jím nechá vést, stane se také účastníkem Božího království, které se soustřeďuje v Ježíšově osobě Mesiáše jak z pohledu přítomnosti, tak budoucnosti. Zatím je to jen začátek. Ježíš rozséval jeho semeno po světě. Jeho Slovo musí být zvěstováno každému. Co je u Ježíše přítomností, ve světě je to ještě budoucností. Hranice království nejsou totožné s hranicemi izraelské země ani s dějinami izraelského národa. Království Boží je univerzální pro všechny lidi a všechny časy. Dále se profesor Ridderbos vyjadřuje k tématu království a církve. Píše, že církve se

nikdy s královstvím Božím neztotožňuje. Kde se království Boží nachází, to se pozná podle proměněného života lidí. V tomto výkladu vidíme souznění s biblickým pojetím Božího království, s přítomným a zároveň budoucím charakterem (viz před. kap.).

V „Biblickém slovníku“, kde heslo „Království“ vyložil H. Roux, se píše, že Boží království není možné chápat jako nějaké nejvyšší dobro nebo ideál, kterého má člověk hledat či dosáhnout (viz názor Immanuela Kanta), ani to není nějaké privilegované místo nebo stav. Boží království přichází k člověku ve formě Slova, které zpřístupňuje a vysvětluje lidem Ježíš. Ukazuje jim také cestu, aby se v něm mohli těšit. Ono Slovo nemá jen formu lidského slova, nýbrž také Ježíšových činů, celého jeho života. Protože On celý je to Slovo. A jako je Ježíš nesmrtelný, věčný, tak také Boží království tu není jen za přítomnosti Ježíšovy osoby, ale přesahuje jeho pozemský život. Jeho království není z tohoto světa. Autor hesla také zdůrazňuje pokání a víru jako nezbytné podmínky vstupu do Božího království. Ctnosti (chudoba, malost, pokora atd. – to, jaký člověk má být, aby do něho mohl vstoupit - viz např. kap. 2.1.2) není tedy to, co by samo o sobě opravňovalo vejít do Božího království, ale tyto vlastnosti, nebo nabytí těchto vlastností, jsou vlastně projevy či následky onoho pokání, oné proměny v duchu. Na závěr výkladu hesla „Království“ H. Roux uvádí, že kázat Krista nebo kázat Boží království je jedno a totéž. I tady můžeme říci, že tento výklad předpokládá jak přítomnostní, tak budoucnostní charakter Božího království.

V „Biblickém slovníku“ Adolfa Novotného vyložil heslo „Boží království“ významný český novozákoník, profesor Josef Bohumil Souček (1902-1972), který vyučoval na Husově československé evangelické fakultě bohoslovecké, posléze působil jako děkan na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v Praze. Pro naši práci je důležitá výpověď profesora Součka, že království Boží je současně přítomné i budoucí. Ani jeden z těchto pólů nemůže být podle něho vypuštěn, má-li být evangelijní zvěst úplná. Jen na základě této základní povahy Božího království můžeme pochopit Ježíšova podobenství, kdy toto království už mocně zasahuje do přítomnosti.

Jeden z nejvýznamnějších katolických teologů minulého století Karl Rahner (1904-1984) vyložil heslo „Království Boží“ v „Teologickém slovníku“. Království Boží podle něho znamená platnost Boží vůle v celém stvoření, a to předně u člověka. Jelikož dějiny stále trvají, uplatňování této vůle se vyvíjí, ve světě nenastalo ještě plné podřízení se jí, proto je

Boží království stále přicházející, ale v plnosti ještě nenastalo. Na skutcích člověka také záleží. I v tomto výkladu je možné spatřovat přítomnostní i budoucnostní charakter. Boží království již přišlo, ale ještě se nenaplnilo.

V „Teologickém slovníku k Novému Zákonu“ od Gerharda Kittela jsou hesla uváděna řecky. Jak zde vyložil tento německý protestantský teolog, odborník na biblistiku, heslo „basileia“? Slovo basileia (řecky království) bylo v evangeliích prý paralelně užíváno se slovem paliggenesia (znovuzrození). Proto znovuzrození (ona přeměna v duchu, jak jsme již v této práci několikrát zmiňovali) je nutným předpokladem vstupu do Božího království. Uskutečnění Božího království je budoucností. Ale tato budoucnost má vliv na člověka v přítomnosti. Člověku je určená zvěst Božího království, pokud ji člověk přijme a promění své nitro, přenesse se do něho. Člověk se pak může a má se stát spolupracovníkem tohoto království.⁸² A království Boží je totožné s poselstvím Ježíše Krista, s jeho jménem. Tolik k výkladu od Gerharda Kittela. I zde vidíme propojení přítomnostního a budoucnostního charakteru Božího království.

V „Lexikonu k Bibli“ (Lexikon zur Bibel), který sepsali s řadou spolupracovníků němečtí protestantští teologové Fritz Rienecker a Gerhard Maier, se pod heslem „Reich Gottes“ (království Boží) dozvíme, že království Boží je současně přítomné i budoucí. Nejde ani čistě o pozemskou záležitost, ani o čistě nadpozemskou, a rovněž ani o čistě duchovní záležitost. Jednostranné chápání by pojem Božího království zúžilo a omezilo. Přítomné Boží království je to, které roste. Kde se nachází Ježíš Kristus, je Boží vláda přítomná. Ale teprve s druhým příchodem Krista má nastat také nadpozemské dokončení. Na přítomnost, kdy se Boží vláda zařizuje vnitřně v srdcích, navazuje budoucnost se zřízením království v síle v celém stvoření. Přicházející království bude nejdříve pozemské. Mluvíme o tisícileté říši. Zde má Kristus rozhodnout, kdo je hoden tohoto království. Pak bude jednou na zemi království tak dalece připraveno, že splyne s nebeskou říší a shůry se ozve hlas: „*To jsou říše světa našeho Pána a jeho Krista, a on bude vládnout na věky.*“ (Zj 11,15).

V tomto shrnutí druhé kapitoly jsme poznali, že přítomnostní i budoucnostní charakter Božího království vyplývá jak z obsahu Bible, tak z výkladů teologů v průběhu dějin. Nejdokonalejší je z hlediska našeho tématu výklad z Lexikonu k Bibli, který potvrzuje hypotézu této práce o mnohodimenzionálním pochopení Božího království. To totiž nelze

⁸² Takový měl názor i Jan Amos Komenský, viz jeho dílo Cesta světla.

chápat ani jen přítomně, ani jen budoucně, ani jen duchovně. Vše je zde propojené a souvisí jedno s druhým. Jednostranné pojmání Božího království – je výlučně eschatologické, je výlučně niterné, je výlučně duchovní, pozemské atd., by tento pojem, který můžeme nazvat transcendentní, přesahující naše chápání, neboť vychází z Boha, omezilo. Je zapotřebí ho pojmout multidimenzionálně, z více rozměrů. Rovněž chápání Františka Kováře potvrzuje tuto myšlenku. V jeho vysvětlení Božího království můžeme vidět propojení několika dimenzí – pozemské, která je viditelná našim očím, duchovní, skryté v nitru člověka, a věčné, přítomné u Boha. U něho chápeme skutečnost Božího království ve více úrovních - dimenzích. Jedná-li člověk podle vůle Boží, žije v Božím království, v dimenzi vnitřního – duchovního, přítomného Božího království. Sejdou-li se dva lidé, kteří plní Boží vůli, žijí oba v duchovním přítomném Božím království atd. a tito lidé mohou přetvářet i své pozemské okolí a budovat tak Boží království na zemi. Zde se vysvětluje ona přítomnost a budoucnost Božího království. Přítomnost je u člověka prostřednictvím jeho spojením s Kristem, budoucnost u celého lidstva, až bude každý žít v souladu s Boží vůlí, bude v nitru účasten duchovního Božího království a zároveň přetvoří i své okolí. To pak nastane splynutí všech těchto dimenzí – přítomné, budoucí a také té věčné, která je však stejně neustále přítomná u Boha Otce. Více se pokusí toto multidimenzionální chápání vysvětlit následující kapitola.

3. Multidimenzionální chápání skutečnosti

Multidimenzionální, jinými slovy také vícerozměrný, model chápání skutečnosti představil ve své knize *Glaube und Denken* (Věra a myšlení) německý protestantský teolog Karl Heim. Už jako mladý vikář si uvědomil, že Ježíšovu zvěst může věrohodným způsobem předávat jen ten, kdo živoucí evangelium Ježíše Krista skutečně žije.⁸³ Co to ale znamená žít evangelium? Celý Nový Zákon se má podle Nového biblického slovníku chápat z hlediska přicházejícího Božího království. V evangeliích jde v první řadě o Boží království, o Boží Slovo. Ježíš hlásal Slovo, onu radostnou zvěst, svou osobou, svým životem. Neříkal to jen, on tím skutečně byl. A každý, kdo chce evangelium také hlásat, by se měl Ježíšovi připodobnit. Kdo opravdu přijímá Slovo Ježíšovo do svého srdce, neboli semeno Božího království (jak jsme si vysvětlili v minulých kapitolách), nastává s ním proměna, v duchu se nově rodí. Toto znovuzrození probíhá v jiné dimenzi, jež není viditelná, dalo by se říci, že je to dimenze duchovní. Tato dimenze, nacházející se u podstaty lidského bytí, se naprosto liší od všeho, s čím se jinak ve světě setkáváme. Je to oblast lidského nitra, která není vidět. Všechny děje, které v této oblasti probíhají, dokáže člověk sám u sebe vnímat, ví, že existují, ale nelze si na ně sáhnout, nejsou hmotné. Až teprve čin či slovo můžeme vidět, či slyšet. Ona proměna člověka se stane viditelná v jeho jednání, když začne pronikat z člověka ven, do okolí. Nastane to v okamžiku, kdy, jak líčí podobenství, semeno do srdce zaseté zakořenilo, vyrostlo a začalo vydávat plody.

Karl Rahner říká, že život má i duchovní dimenzi, kterou nelze bez škody zanedbávat (viz kap. 2.6.1). Člověk svými rozhodnutími ovlivňuje budoucí děje. Celé světové dění je tvořeno neustálými volnými rozhodnutími, která nejsou většinou vidět a jejichž následky se objevují později. Člověk neustále něco vytváří ve svém duchu, něco chce, na něco myslí, něčím se zabývá, něčím žije, co druhým není viditelné, a přesto se to odehrává na zemi. Člověk se ve svém duchu dokáže dokonce spojit s Bohem, v modlitbě s ním navázat spojení. Na začátku všeho vlastně stojí nejprve vždy nějaké chtění, nějaké rozhodnutí, které bychom mohli označit za duchovní dění, nebo přinejmenším za hnutí ducha. Tak světové dění stojí v podstatě na duchovním základě, nikoliv na materiálním.⁸⁴

⁸³ Srov. VOGEL, Jiří. *Karl Heim v diskusi teologie a přírodních věd a jeho pokus o mnohodimenzionální pochopení skutečnosti*. Chomutov: L. Marek, 2013, s. 18. ISBN 978-80-87127-40-7.

⁸⁴ Srov. tamtéž s. 18-49.

I Boží království má duchovní základ (J 18,36). Jeho počátek je v jiné dimenzi než pozemské. Ale vysvětleme si nejprve podrobněji pojem dimenze.

3.1 Pojem dimenze

Dimenze znamená jinými slovy rozměr, rozsah, zaměření, také oblast. Dá se rovněž říci, že je to vlastnost, která udává nějakou míru něčeho v prostoru či v čase. Například u Euklida je dimenze popisem prostoru, jak ho vnímá člověk. Tento prostor je mimo jiné určen právě počtem dimenzí. Pokud není prostor vymezen žádným rozměrem, žádnou dimenzí, nacházíme se v jednom bodě. Máme-li prostor o jednom rozměru, jedné dimenze, můžeme si představit přímku. Vztáhneme-li to na člověka, který stojí například před domem, tak tento člověk vnímá jen to, co se nachází přímo před ním nebo za ním. Pokud je prostor vymezen dvěma rozměry, přidáme-li například kolmici, ocitáme se již v nějaké rovině. Pak člověk vnímá nejen to, co je přímo před ním, nebo za ním, ale také vedle něho, nalevo, napravo. Přidáme-li další rozměr, nacházíme se v trojrozměrném, v trojdimenzionálním prostoru. Zde člověk vidí také, jak je onen dům, před kterým stojí, vysoký atd. Běžně se má za to, že v takovém světě, který lze znázornit třemi nekonečně dlouhými přímkami, žijeme.⁸⁵

My můžeme ale přidávat postupně další dimenze, další rozměry, které nemusí být „délkové“. Člověku se tak rozšiřuje vnímání. Přidáme-li rozměr času, vnímá člověk prostor jinak ráno, večer, v noci, na jaře, v létě atd. Již se nacházíme v časoprostoru. Uvážíme-li moc myšlenek, jak mohou pozitivně či negativně ovlivňovat naše vnímání, měli bychom připustit také dimenzi myšlenkovou, která není vidět sice fyzickým zrakem, ale můžeme ji odušit. Můžeme potkat například člověka, který je zachmuřený, neboť se zabývá trýznivými myšlenkami, nebo naopak vidíme člověka rozjasněného, protože zrovna myslí na něco příjemného, povznášejícího. Nezanedbatelný pro vnímání skutečnosti je také lidský cit. Rozzlobený člověk, plný nenávisti bude například vnímat hlasité dovádění malých dětí asi jinak, než člověk, který je naplněn láskou a porozuměním. Ačkoliv také tato dimenze citu není fyzickému oku patrná, můžeme u člověka vnímat její projevy. A což teprve hnutí lidského ducha! Přijďme do krásného parku a je nám krásně u srdce. Vidíme následky zemětřesení a jsme zděšení, v srdci litujeme postižené touto katastrofou. Ale to

⁸⁵ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 71.

jde pořád jen o nás samé, o naše „já“ a konfrontaci s „něčím“, s „oním“, o vidění v rámci naší osobní dimenze. Představme si však, že přijdeme do styku s druhým člověkem, s nějakým „ty“ a vzájemně se sobě otevřeme, propojíme naše osobní dimenze, naše vidění světa, naše postoje k různým věcem. Řešíme pak nějaký problém, na který my z našeho osobního pohledu máme určitý názor, a ten druhý k tomu sdělí zase náhled svůj. Zjišťujeme, že nás svým postojem ten druhý obohatil, přispěl k rozřešení, neboť my sami jsme nebyli schopni jiného náhledu na onu záležitost, a nemohli jsme ji tedy ani bez pomoci druhého vyřešit. Ve světle „ty“ se nám mění vidění a chápání světa. Dovolíme-li, aby dimenze toho druhého pronikla do naší, může změnit naše vnímání, naše pochopení skutečnosti.⁸⁶

To jsme se dostali k vysvětlení onoho obsahu slova „dimenze“, o který nám v naší práci jde. O dimenzi nejen čistě prostorovou, ale jako o rozměr pochopení či vnímání skutečnosti. Představme si, že každý člověk tvoří vlastní dimenzi chápání, každý člověk chápe a vnímá skutečnost trochu jinak. Ukážeme-li třem lidem stejný obraz, stejnou fotografii, každý z nich ji popíše trochu jinak. Základ bude stejný, ale každý si všimne jiných detailů, na každého zapůsobí nejmocněji jiný motiv. Jednoho mohou zaujmout krásné šaty nevěsty, druhého boty ženicha, třetího celkový šťastný výraz obrázku.⁸⁷

A tak, jako se každý člověk nachází v té své dimenzi, v té své schopnosti chápání, existuje i dimenze u Boha, dimenze Boží. Pokud se člověk této dimenzi otevře, vnímá pak skutečnost v jejím světle. Modlí-li se člověk, je mu najednou u srdce blaze, i když prožívá třeba zrovna finanční tíseň a tře bídu s nouzí. Zasáhla ho totiž Boží dimenze - Bůh, který je dokonalý a neskonale dobrý, zároveň však nanejvýš spravedlivý, je Láskou. Aby se člověk této nejvyšší dimenzi plně otevřel, musí s ní (s Bohem) vstoupit do osobního vztahu plného důvěry. Není to akt jednostranný. Bůh se pomocí Slova, Ježíše Krista, který byl Slovo tělem učiněné, a nezapomeňme, že v něm bylo - je - přítomné i Boží království, zjevil člověku. A člověk může toto otevření se Boha přijmout a opětovat. Prostřednictvím Ježíše

⁸⁶ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 91.

⁸⁷ To je také důvod, proč zastávám názor, že všichni evangelisté popsali v podstatě jeden a ten samý příběh, ale jinak. Jednoho zaujalo více to, druhého ono. Jeden něco zmínil, druhý ne, třetí popsal děj z jedné stránky, čtvrtý z jiné. Každý evangelista byl jiný, a proto také vyprávění je jiné. Proto si také myslím, že Ježíš vykládal Boží království pokaždé jinak. Chodili k němu různí lidé, a i učedníci byli každý jiný, a proto potřebovali vícero výkladů, které ten který byl schopen pochopit. Jedná se o jednotu v mnohosti.

se pak dostává do dimenze Boží a vidí pak všechno v jejím světle, všechno se mu jeví jinak, nově.⁸⁸

Pro účely naší práce si rozdělme a pojmenujme dimenze v několika druzích, které budeme dále používat. Za základ vezměme dimenzi viditelnou a neviditelnou (skrytou), tedy pozemskou a duchovní nebo také hmotnou a nehmotnou, přiberme ještě dimenzi osobní lidskou, světovou a Boží, z hlediska času dimenzi přítomnosti, budoucnosti a věčnosti. Zatímco dimenze přítomnosti může být viditelná i skrytá (vidíme něčí jednání, konání, ale nevidíme něčí přítomné myšlenky, přítomné rozhodnutí atd.), budoucí dimenze je vždy neviditelná, vlastně zde na zemi ještě ani neexistuje, je jen předpokládaná, ovšem zároveň jistá. Ona bude, protože ji už začíná vytvářet přítomnost (např. přítomné rozhodnutí, jehož budoucí následky jsou jisté). Božská dimenze se nachází u Boha, lidská u člověka. Obě nemůžeme vidět, ale je možné je tušit, či cítit, vnímat duchem. Naproti tomu dimenze světová je hmatatelná, i když se v ní nacházejí i nehmotné prvky (např. světové názory, nálady atd.). Dimenze věčnosti je v podstatě dimenze Boží, pro kterou pozemský čas neplatí, a proto není tak jednoduché ji pochopit. Je vlastně stále přítomná.

Následující kapitoly by nás do multidimenzionality, tak jak ji chápal předně Karl Heim, měly uvést podrobněji.

3.2 Multidimenzionální chápání skutečnosti podle Karla Heima

Tento model tedy, jak už jsme si řekli, představil Karl Heim v knize „Glaube und Denken“⁸⁹, ve které vychází z diskuse nad tématem relativity času. Výraz dimenze se u něho objevuje už v roce 1904 v knize „Das Weltbild der Zukunft“ (Světový obraz budoucnosti). Karl Heim zastával názor, že člověk je obyvatelem více dimenzí zároveň, které se prolínají. Vedle osobní dimenze člověka existují i další dimenze, které se otevírají ve vztahu „já-ty“. Svět je tedy multidimenzionální.⁹⁰

⁸⁸ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 91-94.

⁸⁹ HEIM, Karl. *Glaube und Denken. Philosophische Grundlegung einer christlichen Lebensanschauung*. 5. und durchgesehene Aufl. Berlin: Furche, 1957, 229 s.

⁹⁰ Konzultace k diplomové práci. Vyjádření doc. ThDr. Jiřího Vogela, Th.D., vedoucího této diplomové práce. Praha 20. 1. 2014.

U člověka jde vždy jen o jeden omezený názor, o jedno omezené vidění skutečnosti. I kdybychom se otevřeli dimenzím vícero lidí, tak, jak jsme si doposud vysvětlili, stejně bychom celou skutečnost ve své podstatě nemohli poznat. Pouze navážeme-li vztah s Ježíšem, u kterého je podle Karla Heima původ skutečnosti a podle Emila Brunnera Pravda⁹¹, můžeme ji celou pojmout. Prostřednictvím Ježíše se totiž dostaneme k Bohu, u kterého je dokonalost (srov. J 14,6).

Setkání s Ježíšem chápe tedy Karl Heim jako setkání s původem skutečnosti, s jakýmsi „pra-Ty“. Celou skutečnost lze podle něho popsat v dimenzionálních strukturách vztahy „já-Ty“ a „já-ono“. Personální charakter poslední skutečnosti je základem jeho systému. Podobně jako vyplývá z knihy Emila Brunnera „Pravda jako setkání“ (Wahrheit als Begegnung), že v životě jde v podstatě „jen“ o vztah Boha a člověka. Heim vyzdvihuje jako základ vůli, svobodu, tvořivost a osobnost. Dimenze lidské osobnosti i celé skutečnosti žije ve vztahu k transcendentnímu Bohu, který dává všemu bytí. Svět a já nejsou vůči sobě v poměru dvou předmětů v prostoru, ale v poměru dimenzionálním. Zrovna tak je to i mezi „já“ a Bohem. V dimenzi světa platí prostor a čas jako něco souvislého, od minulosti do budoucnosti, v dimenzi „já“ je čas vnímám podle Heima jako přítomný, podobně jako je vnímán čas pravděpodobně u Boha. Můžeme ho nazvat snad časem existenciálním⁹². Lidská osobnost je vůči světu také transcendentní. Boží dimenze je transcendentní i vůči oběma těmto dimenzím, tedy lidské a světové, v něm dostávají teprve svůj smysl. Tímto tématem se zabýval také Zdeněk Trtík. Podle něho je Boží čas neustálá přítomnost, Boží věčnost nemá linerární charakter. Ačkoli náš čas se vztahuje k realitě, nachází se zároveň v Boží neustálé (věčné) přítomnosti. Bůh je na začátku dějin i na konci. Boha nelze zpředmětnit, on se jako by neustále děje.⁹³ V knize „Gott und Raum“ (Bůh a prostor) píše Ulrich Beuttler k časové přítomnosti Boha ve světě zhruba toto: Čas je tedy místo a prostředek působení Božího ve světě. Bůh působí jako tvůrčí kreativita, jako tvořící centrum v prostředku našeho bytí – a právě tak na oné straně našeho vlastního bytí. Ten od světa odlišený Bůh v přírodě je trinitární Bůh, který je jako stvořitel přírody

⁹¹ Srov. BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis*. Berlin: Furche, 1938, s. 105-110.

⁹² Srov. KUČERA, Zdeněk. *Hoře a milost: ke kořenům teologie církve radikálního modernismu*. Brno: L. Marek, 2001. s. 29.

⁹³ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 96-103.

současně transcendentní a imanentní, který do světa vešel v Ježíši Kristu a který jako Duch působí sice v materii, ale transcenduje v procesu vůle. Časová přítomnost činná (Temporale praesentia operosa) je světu otevřená přítomnost stvořitelské moci Boha, která v prostoru světa otevírá nedostupný prostor, totiž budoucnost. Boží mocně působící přítomnost, kterou tvoří život, udržuje a obnovuje, stává se (udává se) jako ta tvůrčí síla z budoucnosti do času vstupující.⁹⁴ Všechna tato vysvětlení Boží neustálé přítomnosti, jeho dimenze a pronikání do světa i člověka souvisí také s chápáním Emila Brunnera, že člověk má společenství s Bohem, s láskou. Bůh v člověku skrze lásku bydlí, a tak se člověk může chovat k druhému také podobně jako Bůh k člověku. Boží zjevení není podle něho objekt, ale čin, děj. Ono se děje. A protože je Bůh Pravda, přijme-li člověk Boží zjevení, které se naplnilo v osobě Ježíše Krista, děje se v člověku pravda. A protože v Ježíši Kristu bylo (je) přítomné i Boží království, pak i v člověku se může Boží království odehrávat. Biblické zjevení není žádná nauka, ale dění, které se ve vztahu k člověku neustále děje. I lidé neustále jednají ve vztahu k Bohu, buď přátelsky, nebo nepřátelsky. Buď se mu podřizují, nebo ne.⁹⁵

Člověk má schopnost vnímat nebo prožívat více dimenzí, kdy se jedná o širší pohled. Karl Heim, jak už bylo řečeno, postavil svůj multidimenzionální model skutečnosti na poslední dimenzi skutečnosti, na Bohu. K poslední dimenzi přivádí člověka Ježíš. Všechno se v Ježíšovi stalo propojeným. Bůh vstoupil ze své věčné dimenze do dimenze pomíjivé, do dimenze předmětného světa, prostřednictvím lidské osobnosti Ježíše Krista. „*Kdo vidí mě, vidí Otce.*“ (J 14,9). Kdo přijímá Slovo Ježíšem přinesené do svého nitra, přijímá jeho, přijímá tím i Boha. Otvírá se mu a může pak nazírat na věci v jeho světle, přibližovat se k chápání z jeho pohledu, ve světle jeho Boží dimenze.

3.3. Propojení dimenzí

Připustíme-li, že svět stojí na duchovním základě (viz 2. odstavec, kapitola 3), může se i člověk ve svém duchu pohybovat a vnímat všechny nehmotné dimenze, a to i když stojí v hmotném těle ve hmotné dimenzi světa. V láskyplném vztahu s věčným Bohem, kdy se

⁹⁴ Srov. BEUTTLER, Ulrich. *Gott und Raum: Theologie der Weltgegenwart Gottes*. Göttingen Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, s. 384-385. ISBN 978-3-525-56400-4.

⁹⁵ Srov. BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis*. Berlin: Furche, 1938, s. Druhá přednáška.

člověk propojí s dimenzí věčnosti, může nastat dimenzionální pochopení univerza – plné vědomí existence dynamického dění. Jedná se vlastně o transcendenci, lépe řečeno o transcendenci v imanenci, která nastává v osobním vztahu Boha a člověka. Bůh je ve své dokonalosti transcendentní, neboli všudypřítomný, pro člověka například odevšad dosažitelný v modlitbě, a zároveň imanentní, svou vůlí ve světě činný, zjevující se. Vše stojí na tomto vzájemném vztahu člověka a Boha.⁹⁶ Profesor Zdeněk Kučera ve své knize „Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně“ nastínil v této souvislosti také mnohodimenzionální pochopení skutečnosti. Bůh je transcendentní v dimenzionální polaritě, jakmile se otevřeme dimenzi Boží, již se v ní ocitáme. Pokud tedy tuto výpověď správně chápeme, znamenalo by to, že jeden pól této dimenze se pak nachází u Boha a druhý u člověka. Vzniká pak nová dimenze, která je průnikem věčné Boží dimenze a pozemské dimenze.⁹⁷ V této práci budeme tento průnik dále nazývat dimenzí duchovní, kdy se lidské já – duch - spojuje nebo se snaží spojit s Bohem. V této dimenzi se pak účastní Božího království, to je ono vnitřní království, ve kterém člověk žije ve svém srdci.

Jak už jsme řekli v předchozí kapitole, abychom vstoupili do dimenze druhého člověka, je nutné, aby se nám ten druhý chtěl otevřít, aby se nám „dal“. Zrovna tak to platí obráceně. Svou dimenzi zpřístupňujeme jen tomu, komu chceme. Podmínkou propojování těchto dvou dimenzí je navázání osobního vztahu, a plného sjednocení či proniknutí dosáhneme jen ve vzájemné lásce. To samé platí i ve vztahu já-Bůh. Bůh se nám dal v Ježíši Kristu. Každému člověku je ponechána svobodná vůle, zda Boží Slovo, které k nám přišlo prostřednictvím Ježíše Nazaretského, s láskou přijmeme, či nikoli. Pokud však k tomuto Slovu, jež se stalo tělem, v nitru přilneme, necháme ho na sebe působit, přibližujeme se poslední dokonalé dimenzi, ve které je obsaženo všechno, a my pak veškerou skutečnost života a světa vidíme v jejím světle.⁹⁸

⁹⁶ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Martin, 2004, s. 101-105. ISBN 80-85955-27-X.

⁹⁷ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Martin, 2004, s. 108-110. ISBN 80-85955-27-X.

⁹⁸ Srov. TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, s. 90-95.

Vztáhneme-li toto vysvětlení na naše téma Božího království, můžeme tento naplněný osobní vztah Boha a člověka chápat jako naše bytí v Božím království. U Boha je Boží království přítomné, je tam pořád, věčně, ale z lidského horizontu může mít charakter jak přítomný, pokud už je člověk v duchu tak daleko a raduje se z Boží přítomnosti ve svém srdci, nebo také ještě charakter budoucí, pokud tohoto vnitřního stavu stále nedosáhl a je to pro něj tedy ještě otázka budoucnosti. A i když vnitřně v tomto stavu (v Božím království) žije, tak poměry kolem něj jsou ještě jiné. Na zemi může nastat Boží království plně až tehdy, bude-li každý člověk následovat Boží vůli, opravdu podle ní (v ní) žít. Pak nemůže vzniknout nic, co by Božímu zákonu odporovalo.

Snad je nám nyní pojem multidimenzionality srozumitelnější a můžeme se věnovat naší problematice Božího království v tomto chápání podrobněji. Pro účely našeho cíle budeme pracovat hlavně se čtyřmi dimenzemi, jak jsme je v této třetí kapitole nastínili: pozemské - viditelné, osobní lidské, duchovní – skryté v člověku a věčné Boží dimenze stále přítomné u Boha.

4. Boží království v multidimenzionálním chápání

Ve Starém zákoně se o Božím království také pojednává jako o zaslíbení, o budoucí naději. Jde o jeho eschatologické naplnění spojené s předcházejícím soudem (viz např. kniha Daniel). Z hlediska dimenzionality se jedná o dimenzi budoucnosti. V Novém zákoně začíná Jan Křtitel burcovat lid, aby se obrátil, že se přiblížilo království nebeské. Na lidech má být toto obrácení vidět (Mt 3,1-8). Tedy projevy změny by měly být již viditelné. Už jen přiblížení Božího království mocně působilo. To je přítomná dimenze. Posléze sděloval lidem Ježíš, že když on činí zázraky, uzdravuje a démony vyhání, tak je už potkalo Boží království (Mt 12,28). To je také přítomná dimenze království Božího. Toto přítomné království však ještě není ono zaslíbené Božího království na konci věků, pouze jeho počátek. V Ježíši teprve přichází, ale v dokonalosti tu ještě není. To říkají podobenství, ve kterých se Ježíš snažil království nebeské vysvětlit (například podobenství o rozsévaném semeni, viz kap. 2.1.2). Mezi Ježíšovy výroky také patří, že království Boží je mezi lidmi (L 17,21) a zároveň, že není z tohoto světa (J 18,36). Království mezi lidmi se nachází v dimenzi přítomné, pozemské, a zároveň také duchovní. Království z jiného světa znamená dimenzi duchovní, ovšem také Boží a věčnou, protože v dokonalosti se toto království nachází u Boha. Pro člověka jde v dokonalosti zároveň o dimenzi budoucí, u Boha je tato dimenze stále přítomná. Člověk se jí však může ve svém srdci za splnění určitých podmínek již přítomně také účastnit.

V Bibli se hovoří tedy nejen o dvou charakterech nebeského království: přítomném a budoucím - v těchto dvou dimenzích vnímali mimochodem Boží království také například František Kovář či Adolf von Harnack, ale také má království Boží i duchovní základ. „Lexikon k Bibli“ (viz kapitola 2.6.1) potvrzuje jak přítomnostní a budoucnostní charakter Božího království, tak i jeho duchovní povahu. Království Boží je současně přítomné i budoucí. Nejde ani čistě o pozemskou záležitost, ani o čistě nadpozemskou, a rovněž ani o čistě duchovní skutečnost. Jednostranné chápání by pojem Božího království zúžilo a omezilo. Přítomné Boží království je to, které roste. Kde se nachází Ježíš Kristus, je přítomné. Ale teprve s druhým příchodem Krista má nastat také nadpozemské dokončení. Na přítomnost, kdy se Boží vláda zařizuje vnitřně v srdcích, navazuje budoucnost se zřízením království v síle v celém stvoření. Přicházející království bude pro člověka nejdříve pozemské. Zde se jedná o tisíciletou říši. Tady má Kristus rozhodnout, kdo je hoden tohoto království. Pak bude jednou na zemi království tak dalece připraveno, že

splyne s nebeskou říší (což je Boží království od věčnosti do věčnosti) a shůry se ozve hlas: „*To jsou říše světa našeho Pána a jeho Krista, a on bude vládnout na věky.*“ (viz kap. 2.6.1). Jedná se zde tedy o propojení vícero dimenzí: přítomné, budoucí, pozemské, nadpozemské i duchovní. Nemůžeme Boží království chápat jenom jednostranně, eschatologicky, niterně přítomně, duchovně. Asi takové chápání odporuje lidskému myšlení, ale pokud se člověk snaží vidět věci v Božím světle, tedy ve světle Boží dimenze, kde spočívá věčná pravda, jak jsme si vysvětlili v kapitole 3.3, může se přiblížit vnímání skutečnosti Božího království s pomocí Boží jako dokonalého celku. O propojení dimenzí svědčí i pochopení Božího království Františkem Kovářem, který říkal, že jeho přítomný a budoucí charakter nelze oddělovat (viz kap. 2.5.2).

Shrňme si to tedy. Přítomnost Božího království: Ježíš Kristus oznamoval Boží království jako realitu, a to nejen tu, která se blíží, ale také tu, jež už nastala v jeho osobě. V něm se stala budoucnost (věčná dimenze) přítomností (pozemská dimenze). V jeho jednání se odráželo Boží království (tak, jak vypadá ve věčné dimenzi) – uzdravoval, činil zázraky, byl nanejvýš spravedlivý, působil na ostatní mocným dojmem. „*Království přišlo v něm a s ním, on je auto-basileia.*“⁹⁹

Budoucnost Božího království: Království v osobě Ježíše Krista (věčná dimenze) není ještě oním dokonaným královstvím na zemi (kdy dojde k propojení všech dimenzí Božího království – věčné u Boha Otce, duchovní v člověku a pozemské viditelné ve světě). Ježíš šíří království jako kdyby rozseval jeho semeno do světa. Jeho další existence je závislá na ostatních tvorech ve stvoření. Co s touto setbou ostatní udělají? Nechají semeno zakrtnět, ztratí se (ptáci ho sezobnou...), nebo o něj budou pečovat a poskytovat vše, aby mohlo vzejít? Boží království je skryté. Má vnitřní moc, ale navenek je viditelné jen na Ježíšovi.¹⁰⁰

Ve výkladech Františka Kováře (viz kapitola 2.5.2) vidíme propojování obou charakterů Božího království, překonání jeho zdánlivých rozdílů. Boží království bylo už zde v Ježíšovi, mohlo zůstat v lidských srdcích a působením Ježíšem (přijetím Božího

⁹⁹ DOUGLAS, James, Dixon et al. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 532. ISBN 80-85495-65-1.

¹⁰⁰ Srov. DOUGLAS, James, Dixon et al. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 532. ISBN 80-85495-65-1.

království do nitra) proměněných lidí se šířit dál. Až by tento stav nastal u každého člověka, jak bylo Ježíšem myšleno, nastalo by Boží království na celé zemi, jinými slovy: na zem by přišla Boží vláda, Boží kralování tak (podobně), jak je přítomné u Boha. Věčná říše Boha Otce (věčná dimenze) by se propojila s říší Boží na zemi (pozemská dimenze) prostřednictvím lidské osobní dimenze (jeho nitra). Různé dimenze, pokud se jim otevřeme a netvoříme svou vůlí, která je duchovní, umělé bariéry, se vzájemně propojují a z tohoto pohledu zde nejsou žádné hranice. Pak můžeme i na zemi tušit dimenzi věčnou, která je přítomná u Boha, a která je pro nás v plnosti až budoucností. Přítomnost se tak spojuje s budoucností. Věčnou a pozemskou dimenzi může propojit člověk svou duchovní podstatou, svou duchovní dimenzí. Člověk zde pak působí podobně jako Ježíš.

Boží království v multidimenzionálním chápání skutečnosti tedy znamená, že vzhledem k tomu, že se různé dimenze vzájemně propojují a mohou se také prostupovat, tvoří každé jednotlivé pohledy v této práci uvedené na Boží království nedílný celek. Pravdivé jsou svým způsobem všechny výklady, jak přítomnostní, tedy království Boží ve světě prostřednictvím lidského nitra a zároveň u Boha, tak eschatologický výklad, dokonalé Boží království jen od Boha. Obě skupiny výkladů se vzájemně prolínají a spojují, a tedy nevyklučují. Boží království není z tohoto světa. V pohledu ze shora, od Boha, začíná u něho, ve věčnosti. Tam bylo, je a bude neustále přítomné. Z pohledu ze zdola, od člověka, může začít v jeho nitru, pokud se Bohu otevře a přijme jeho dar, totiž nabídku účasti na tomto jeho kralování. Pak se mohou oba „konce“ spojit a propojit. Až se to stane každému člověku, dojde ke konečnému naplnění dějin, ke konečné spáse lidí. Neboť pak budou žít lidé věčně v přítomnosti Boží, v jeho království.

Vraťme se nyní ke kapitole 2.2 a rozeberme jednotlivé proudy chápání Božího království tam uvedené z hlediska multidimenzionality. Jak jsme si již řekli, v epoše tzv. církevních otců se interpretace Božího království odvíjela čtyřmi směry - eschatologickým, spirituálně-mystickým, politickým a církevním. Naše vysvětlení ukazují, že z hlediska multidimenzionálního chápání lze na všechny tyto výklady hypoteticky pohlížet v podstatě jako na správné, reálné. Jen se člověk nesmí omezit na jeden konkrétní výklad, ale spojit všechny dohromady.

Eschatologický proud:

V tomto výkladu směřuje vše na budoucí čas, na konečný čas. Irenej z Lyonu popisuje Boží království na konci věků, až na zemi budou vládnout spravedliví. Představitelé tohoto proudu vykládají Boží království jako nesmrtelné od Boha. Z hlediska multidimenzionálního, pokud by tedy v tomto proudu šlo o budoucí Boží kralování na zemi, zde nastává propojení úrovně věčné, přítomné u Boha Otce s úrovní pozemskou (svět, země), a to prostřednictvím dimenze duchovní, prostřednictvím lidského nitra, tedy lidské osobní dimenze. To by nastalo, až by všichni lidé žili ve vůli Boží, ve vnitřním království Božím, a Bůh byl všechno ve všem (1 K 15,28).

Spirituálně-mystický proud:

Spirituálně-mystický proud vykládá Boží království jako poznání či spojení s Bohem v duchu věřícího člověka či jako jeho budoucí blažený stav. Jeho hlavním protagonistou byl Origenes. Okomentoval Matoušovo evangelium tak, že Kristus sám je ono království nebeské. U Lukáše se drží toho, že Království Boží je v nás (L 17,21). Z hlediska multidimenzionality, jak jsme si ji již v této práci osvětlili, jde o duchovní úroveň člověka, kdy se prostřednictvím svého nitra, svého srdce, spojuje s Bohem, chcete-li s Ježíšem Kristem, a skrze něho přichází do blízkosti království svého Otce, do Božího království. Blažený vnitřní stav, který je následkem této jeho účasti na Božím království, jeho blízkosti a vzájemnosti s nebeským svatým Otcem, z něho potom září a přenáší se na druhé, proměňuje i okolí.

Politický proud:

Tento proud se objevil za vlády Konstantina Velikého, který chtěl svou říši sjednotit pomocí křesťanství. Někteří křesťané v tom viděli zásah shůry jako naplnění Božího království. Mezi nadšence této myšlenky patřil Eusebius z Cesareje, což byl církevní poradce Konstantina. Tak vznikla církevně-státní tradice, která vytrvala po tisíc let. Císařové se začali považovat i nad papeže, papežové zase chtěli mít hlavní slovo nad císaři. To vedlo ke sporům, objevil se boj o moc. Z hlediska multidimenzionálního chápání skutečnosti nemůžeme čistě hypoteticky vyloučit ani tento výklad. Jisté však je, že ještě v dějinách nenastal a že to, co by se Božím královstvím na zemi chtělo nazývat či se jím nazývalo, jím rozhodně nebylo. Z hlediska multidimenzionality by politické naplnění, dá-li se tomu však takto vůbec říkat, mohlo nastat na konci věků, při tzv. eschatologickém naplnění Božího království, kdy bude Bůh „všechno ve všem“, tedy i ve státním zřízení na

zemi. Že bude muset být život lidí na zemi nějak řízen a organizován, je zřejmé. Ovšem jak, jakým způsobem, to není obsahem naší práce. Pro nás je podstatné, že tento model nelze zcela vyloučit, naopak, lze předpokládat, že určitým způsobem se bude muset nějak naplnit.

Církevní proud:

Hlavním představitelem církevního směru je Augustin. Augustin měl sice blízko k Origenovi, že Boží království spočívá ve věčném životě s Bohem v nebi, ale v díle „O boží obci“ píše, že církev je už nyní královstvím Kristovým. Podle Augustina tvoří Kristovo království už na zemi věřící, ale ti ostatní ne. Království může být i ve válečném stavu, kdy je vedle sebe „pšenice i koukol“. Zajímavý je jeho názor, že s Kristem kralují i ti, kteří jsou již sami tím královstvím. Při zahloubání se do Augustinových myšlenek vidíme vlastně propojení několika úrovní (dimenzí) Božího království – věčné (eschatologické kralování s Bohem), duchovní (království Boží v nitru člověka), pozemské (viditelné). „Království Boží můžeme prožívat i ve válečném stavu“ - to by mohlo znamenat, že na náš vnitřní blažený stav, který cítíme v duchu, v srdci, nemá vliv ani vnější nepokoj a hrůzy války. „Věřící tvoří království Kristovo“, respektive mají na něm podíl, tvoří jeho část, žijí-li v něm, v Pravdě, v Pánu, ve svém srdci. Pak proměňují své životy i své okolí. Jestli to tak v církvi je, či bylo, není předmětem této práce. Avšak být „věřící“ není ještě zárukou, že se člověk dostane ke svému nebeskému Otci. Ne každý, kdo říká Pánovi „Pane“, může vejít do jeho království. Jen ten má do ní přístup, kdo plní Boží vůli (Mt 7,21). Z hlediska multidimenzionality nemůže být však vyloučen ani tento proud, předpokládáme-li, že všichni věřící, kteří tvoří církev, jednají podle věčného Zákona, lépe řečeno tento Zákon, jenž je Láskou, žijí. Jedná se tedy o budoucí charakter Božího království, který by však mohl být i přítomností, pokud by stav lidského nitra skutečně takový již byl.

Kdo přijímá Slovo Ježíšem přinesené do svého nitra, přijímá jeho, přijímá tím i Boha. Otvírá se mu a může pak nazírat na věci v jeho světle, přibližovat se k chápání z jeho pohledu, z jeho Boží dimenze. Stává se účastníkem Božího království, které je v plnosti u Boha. V Ježíši začala Boží vláda, on jako Mesiáš uskutečňoval Boží království na zemi. Boží království na zemi bylo založeno v Ježíši, když dlel v lidském těle na zemi.¹⁰¹ Až se

¹⁰¹ Srov. SALAJKA, Milan. *Řád a právo v ekumenické církvi – II.* Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta, 1974, s. 35.

všichni lidé spojí v srdci s Ježíšem, vnitřně se promění a uvědomí si, že tím vstoupili také do Božího království, a změní také své okolí a každý bude jedním stavebním kamenem Božího království na zemi, pak může nastat rovněž konečné naplnění, kdy se nebe spojí se zemí a budou platit slova ze Zjevení Janova: „*To jsou říše světa našeho Pána a jeho Krista, a on bude vládnout na věky.*“

Došli jsme k závěru, že vyloučit nelze v podstatě ani jeden proud, neboť teoreticky každý zapadá do našeho multidimenzionálního modelu. Mohli bychom říci, že Boží království je multidimenzionální. Má jak přítomný ráz, tak budoucí. Ale nejen to, ono je také rázu pozemského, nadpozemského, i duchovního. Nesmíme se tedy omezovat jen jedním pohledem, ale snažit se přehlédnout celou jeho skutečnost. To nám půjde jedině tak, že sami do něho vstoupíme. Protože z biblických výpovědí vyplývá, že jen ten, kdo se v něm sám nachází, ho může pochopit. Vstoupíme do něho tak, nebo chcete-li, účastni ho budeme tak, že se spojíme v srdci prostřednictvím lásky, prostřednictvím Ducha, se Synem Božím a skrze něho s věčným Otcem, u kterého je Boží království v celé plnosti a dokonalosti.

5. Závěr

Tato práce se zabývala tématem Božího království v multidimenzionálním pochopení, tedy v chápání ve více rozměrech vnímání. Šlo o to, že člověk je schopen vnímat více, než mu umožňuje jeho vlastní omezený stav, otevře-li se Bohu, Boží dimenzi, vstoupí-li s ním do vztahu. Pak vidí všechno v jeho světle, ve světle Pravdy a dokáže také propojovat více souvislostí, které by bez pomoci Boží síly zůstaly jednotlivě odděleny. Čím více se člověk Bohu otevře, čím více ho miluje, tím více se může přiblížit pochopení jeho království, tím více je mu to od Boha dáno. Tím, že se ocitáme v nitru v blízkosti Boží, ocitáme se i blízko Božího království. Podřídíme-li se Boží vůli, která v něm panuje, naplníme-li Slovo smlouvy, Boží Slovo, Boží řád, žijeme už v Božím království na úrovni našeho srdce, našeho nitra. V duchu se tam ocitáme, tedy v duchovní dimenzi se Božího království účastníme.

Východiskem celé práce byla biblická radostná zvěst a multidimenzionální model skutečnosti Karla Heima, rozšířený o vysvětlení dimenzionální struktury skutečnosti od Zdeňka Trtíka.

Nejdříve bylo probíráno pojetí Božího království v dějinách, kdy byl uveden určitý přehled biblických výpovědí, dále bylo nastíněno chápání Božího království v době tzv. církevních otců. Pohled byl obrácen také do středověku, na počátek moderní doby, pozornost byla zaměřena na některé názory, které panovaly na přelomu 19. a 20. století a které se zvláště týkají multidimenzionálního tématu. Většího sluchu bylo věnováno náhledům hlavně Adolfa von Harnacka, Aloise Spisara či Františka Kováře. Tato práce rovněž seznámila čtenáře se současnými výklady Božího království novozákoníky, jež obsahují biblické a teologické výkladové publikace. Na základě biblické a dějinné analýzy se pak došlo k závěru, že platí jak přítomný, tak budoucí charakter Božího království, a byla načrtnuta jeho multidimenzionální struktura, kterou se práce více zabývala v dalších kapitolách.

Práce se snažila proniknout do pojmu „multidimenzionální chápání skutečnosti“, vysvětlit, co to vlastně znamená a jak je možné prožívat skutečnosti v dimenzi věčnosti ještě za pobytu člověka zde v dimenzi pozemské a pomíjivé. Práce se opřela o názory Karla Heima z knihy „Glaube und Denken“, pomohla si vyložením pojmu dimenze Zdeňkem

Trtíkem a využila také pojednání o časové přítomnosti Boha ve světě z knihy „Gott und Raum“ od Ulricha Beuttlera.

Dále se práce snažila propojit různé náhledy na Boží království právě pomocí multidimenzionálního modelu skutečnosti. Na základě počáteční hypotézy, že jednotlivé výkladové proudy – eschatologický, spirituální, politický a církevní – Božího království lze sloučit v jeden prolínající se a možný celek, dokázala, že přinejmenším budoucí, přítomný a duchovní charakter Božího království od sebe nelze oddělovat. Propojení dimenze přítomné a budoucí potvrdily názory Františka Kováře, který si zřetelně uvědomoval zdánlivý rozdíl mezi výkladem budoucím a přítomným. Poukázal na to, že Boží království nelze chápat buď jen eschatologicky, nebo jen přítomně (viz kap. 2.5.2). Rovněž spojitost obou těchto dimenzí v podstatě potvrdil protestantský teolog, profesor Nicolaas Herman Ridderbos, jenž vyložil v „Novém biblickém slovníku“ heslo „Království Boží, království nebeské“. Podle něho se velkolepá budoucnost Božího království stala v Ježíšovi již přítomností (viz kap. 2.6.1). A v neposlední řadě by se snad dalo i říci, že tuto hypotézu odsouhlasil i profesor Josef Bohumil Souček, který říká, že království Boží je současně přítomné i budoucí (viz kap. 2.6.1). Nejvíce však této práci v potvrzení hypotézy o možném sloučení všech jednotlivých výkladů v jeden posloužil německý „Lexikon zur Bibel“, kde pod heslem „Reich Gottes“ stojí zkráceně i toto: Království Boží je současně přítomné i budoucí. Není to tedy ani čistě pozemská záležitost, ale také ne čistě nadpozemská, ani čistě duchovní. Jednostranné chápání by tento pojem zúžilo a omezilo. Přítomné Boží království je to, které roste. Kde se nachází Ježíš Kristus, je Boží vláda přítomná. Ale teprve s druhým příchodem Krista má nastat také nadpozemské dokončení. Na přítomnost, kdy se Boží vláda zařizuje vnitřně v srdcích, navazuje budoucnost se zřízením království v síle v celém stvoření. Přicházející království bude nejdříve pozemské. Mluvíme o tisícileté říši. Zde má Kristus rozhodnout, kdo je hoden tohoto království. Pak bude jednou na zemi království tak dalece připraveno, že splyne s nebeskou říší a shůry se ozve hlas: „*To jsou říše světa našeho Pána a jeho Krista, a on bude vládnout na věky.*“ (Zj 11,15).¹⁰²

Cílem této diplomové práce bylo tedy prokázat, že jednotlivá chápání Božího království se nemusejí vzájemně vylučovat, že pravdivá mohou být hypoteticky všechna, a že na Boží

¹⁰² Srov. RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, s. 1300-1303. ISBN 3-417-24653-9

království je potřeba nahlížet jako na transcendentní skutečnost, kterou nelze plně vyjádřit lidskými pojmy. Dále chtěla tato práce upozornit na to, že pochopení Božího království spočívá v lidských srdcích, že jde vlastně o přijetí Boha, Slova Ježíšem přineseného, věčného Zákona, do lidského nitra. Neboť, jak napsal Silvestr Maria Braitto: „*V duši začíná království Boží,...*“¹⁰³ Bude-li v lidském srdci panovat Boží láska a Boží vůle, žije pak člověk v blízkosti Boží, v jeho říši. Svým životem se podílí na budování Božího království na zemi, jehož příchod v plnosti je zaslíben na konci věků. Narozením Ježíše, jenž byl Láskou, na zemi před více jak 2000 lety bylo zaseto semeno tohoto království. Toto semeno mělo zakořenit v lidském srdci (jinými slovy člověk měl přijmout do svého srdce Ježíše-Lásku), vyrůst (žít v této Lásce, v Bohu), vydat plody (působit v Lásce, v Bohu, činit skutky Láskou-Bohem naplněné), tedy šířit se dál (Mt 13, Mk 4).

Tato práce měla podle úvodu dojít k závěru, že Boží království může být přítomno již v nitru člověka prostřednictvím vztahu s Bohem skrze Ježíše, který je realizátorem tohoto království. Jedná se o propojení věčné dimenze tohoto království, která se nachází u Boha, s dimenzí duchovní, jenž se nachází také v našich srdcích, a dimenzí pozemskou, nacházející se v našem viditelném světě. Žijeme-li skutečně Slovo Boží, pak se i kolem nás toto Boží království může pomalu vytvářet. Svým úsilím tak pomáháme připravovat cestu pro konečnou Boží říši, kterou má na zemi v plnosti uvést Syn Člověka na konci dějin.¹⁰⁴

Tato diplomová práce navazovala na autorčinu práci bakalářskou, ve které se věnovala Ježíšovu poselství a došla v ní k závěru, že jelikož byl Ježíš Slovo Boží tělem učiněné a zároveň v něm bylo přítomné Boží království, jsou Slovo a Boží království jedno a totéž. Bez Slova by nebylo tohoto království, Slovo je jeho náplní.¹⁰⁵ Proto je podmínkou vstupu do něj zachovávání Božího zákona – Slova. Ježíš nám tento Zákon, toto Slovo, jakož i Boží království, zprostředkoval svým životem. Učil lidi, jak se mají chovat, mluvit i myslet. Vše jen s jedním posledním cílem – dosáhnout věčného života u Boha Otce, v Boží říši, v Božím království pod jeho vládou. O nic jiného na tomto světě nejde, než jen najít toto království a včlenit se do něho tak, že bude i naší součástí. Bylo přece řečeno: „*Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.*“ (Mt 5,48).

¹⁰³ BRAITTO, Silvestr M. *Ježíš Kristus*. Olomouc: Lidové knihkupectví, 1931, s. 91.

¹⁰⁴ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. *Království Boží, království nebeské*. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531. ISBN 80-85495-65-1.

¹⁰⁵ Toto Slovo je totiž Bůh (J 1,1).

Boží království přišlo tedy na zem v osobě Ježíše Nazaretského. Už tento fakt navozuje také osobní charakter Božího království. Nevstoupíme-li do něho nejprve osobně, tedy svým já, nenavážeme-li láskyplný vztah s Kristem, nepřijmeme-li ho do svého srdce, nebudeme-li ho milovat, nebudeme Božího království účastni vůbec, ani na konci dějin. My toto království ani nepochopíme, když v něm sami nebudeme. Kdo je vně, nechápe ho (Mk 4,11). Takže všechna práce a všechny snahy o pochopení Božího království přicházejí vniveč, chceme-li si vystačit pouze rozumem a opomíjíme existenci či význam našeho ducha, neboli našeho srdce, našeho nitra, naší podstaty, toho, co se má jako první v Božím království ocitnout a co je schopné lásky. Boží království je Pravda, jak ji chápe například Emil Brunner v knize „Pravda jako setkání“. Pravda je zde Ježíš Kristus. On je tím Božím královstvím. A teprve ten, kdo se v duchu stane novým, kdo se v duchu znovu narodí, může vejít k Bohu Otci do Božího království (J 3,1-8). Co znamená stát se novým, vysvětluje Paul Tillich, jeden z nejvýznamnějších protestantských teologů 20. století. Podle něho je novým bytím Ježíš Kristus, a toto nové bytí se projevilo v jeho osobním životě. Jde o sjednocení s Bohem.¹⁰⁶ A toho musíme dosáhnout nejdříve vevnitř, v našem duchu. Boží království není nějaký předmět, je to dění, zrovna tak jako je dění i Boží zjevení. Je to živoucí dění, které se neustále odehrává, záleží jen na tom, zda se ho člověk účastní, nebo ne a žije tak odděleně. Teprve, když se člověk do tohoto dění správně vřadí, může být jeho jednota s ním patrná i ze všeho jeho konání, posléze také z uspořádání jeho vnějších poměrů. Ovšem ten počátek, ten se musí nejprve odehrát v srdci, duchu. To je ona duchovní proměna, o které hovoří Mistr s Nikodémem v Janovu evangeliu ve třetí kapitole. Samozřejmě má toto vše souvislost s láskou. Kdo Boha miluje nade vše a druhého člověka jako sebe sama, tedy prožívá láskyplný vztah, ten je blízko Božího království (Mk 12,28-34), které je předně duchovní (J 18,36).

Už otázky apoštolů směřované k Ježíšovi ohledně Božího království svědčí o tom, jak nesnadné bylo Boží království pochopit i těmi, kteří se nacházeli v jeho blízkosti. Proto Ježíš hovořil v podobenstvích, jednu a tu samou věc vysvětloval různými způsoby, aby ji co nejdokonaleji rozdílným lidem vyložil. Dnes, po více jak 2000 letech, bychom mohli být jako lidstvo již tak vyzrálí, abychom Boží království správně pochopili. Měli bychom vynaložit všechnu svou sílu, abychom si alespoň bodově dokázali v duchu představit onu

¹⁰⁶ Slov. KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Martin, 2004, s. 65-98. ISBN 80-85955-27-X.

nesmírnou velikost pojmu Božího království, jeho hloubku, svatost, jeho možnou neustálou přítomnost a propojenost s našimi životy. Boží království bylo v Ježíšovi, a pokud my jsme s Ježíšem spojeni, mělo by být i v nás, nebo bychom ho měli pociťovat alespoň v okamžiku, kdy se modlíme. V modlitbě se můžeme spojit s naším Otcem a být účastníky jeho života v jeho Božím království. Z těchto biblických výpovědí: „*Boží království je mezi vámi.*“ (L 17,21) „*Moje království není z tohoto světa.*“ (J 18,36) vyplývá, že můžeme Boží království chápat jak duchovně, tak zároveň přítomně, s výhledem na jeho budoucí dokonalou přítomnost, závěrečné (eschatologické) naplnění. Prochází dějinami a věky, nezná hranic.¹⁰⁷ U Otce v nebeské říši je království Boží dokonalé, věčné. V každém člověku může být přítomné podobně tak, jako bylo přítomné v Ježíšovi. V něm bylo přítomné jaksí automaticky, protože on a Otec jedno jsou a Boží království je u Boha. My se k takovému stavu, kdy v nás bude přítomné, můžeme přiblížit. Až „to na nás bude vidět“, podobně, jako to bylo vidět na Ježíšovi, který ho žil a i své okolí v tom smyslu přetvářel, může nastat teprve eschatologické naplnění, kdy se Boží království u Otce propojí s Božím královstvím vytvořeným prostřednictvím lidí zde na zemi. Zatím jsme schopni, jak říká profesor Kučera, „bodově“, tedy částečně vnímat doteky tohoto království tak, nakolik jsme schopni se přiblížit Bohu. Tak jako se eschatologické dění zjevení a dějin spásy odehrává ve věčné přítomnosti, tedy v čase u Boha, tak se zároveň odehrává v našem dějinném čase, kde ho vnímáme jako minulost, přítomnost a budoucnost. Boží dění je ale stále přítomné.¹⁰⁸ Bůh je tou pravou přítomností a prostřednictvím Krista dává i člověku život v této věčné přítomnosti.¹⁰⁹ Představme si, že stejně je tomu i s Božím královstvím. Je stále přítomné, ale zároveň i budoucí. Souvisí s trojiční naukou. Blaženě patřit na Boha na konci dějin, sjednocení se s Jeho vůlí, znamená vlastně plně se nacházet v Božím království. Ono je u Boha. Ale tento stav blízkosti Boží můžeme částečně zakoušet již nyní, pokud jsme objevili nové bytí v Kristu. A láska je zde to hlavní, protože v Boží říši je láska všechno ve všem (viz kap. 2.5.2). František Kovář v této souvislosti připomenul, že by bylo lepší místo sousloví „Boží království“ používat „Boží kralování“, že to lépe vystihuje ono dění. Boží království není

¹⁰⁷ Srov. RIDDERBOS, Herman, Nicolaas. Království Boží, království nebeské. In *Nový biblický slovník*. DOUGLAS, James. Dixon et al. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, s. 531-532. ISBN 80-85495-65-1.

¹⁰⁸ Srov. KUČERA, Zdeněk; LÁŠEK, Jan B. *Modernismus: historie nebo výzva?: studie ke genezi českého katolického modernismu*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2000, s. 13. ISBN 80-86263-35-5.

¹⁰⁹ Srov. KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Martin, 2004, s. 128. ISBN 80-85955-27-X.

totiž něco statického, nýbrž dynamického, něco, co se stále děje. Království Boží znamená také určitý řád. Eschatologický charakter vyplývá z předpokladu, že Bůh bude postupně panovat v srdci každého člověka a jeho vláda se tak rozšíří do celého světa. Boží království tedy spočívá hlavně v přetvoření lidského nitra, což je způsobeno přijetím Boží vlády a podrobení se jí. Tím se spojují výroky o Božím království týkající se přítomnosti, kdy je Boží království již svým obsahem v Ježíšovi, s výroky týkajícími se budoucnosti, kdy bude mít univerzální charakter a bude již obsahem všech a všeho. Boží království je tedy třeba chápat jako duchovní skutečnost, která může být přítomná v nitru člověka, respektive mezi těmi, kterým v srdci vládne Bůh, a z hlediska budoucnosti se tato duchovní skutečnost promítne na poměrech i na zemi, až bude tato Boží vláda, toto Boží kralování, přítomné ve všech lidech. (viz kap. 2.5.2)

Skutečnost Božího království je tedy nutné chápat ve více rozměrech, multidimenzionálně. A o to nám v naší práci šlo. Ježíš přinesl hlavně Slovo. Kdo v sebe správně přijme jeho Slovo, přijímá jeho samého. A kdo ho nechá v sobě ožít, že se mu stane samozřejmým v myšlenkách i činech, tak v sobě nechává ožít také Kristova Ducha, protože Syn Boží byl živoucí Slovo Boží tělem učiněné. Hmatatelný důkaz pro to nemáme, ale každý si to sám může vyzkoušet. Začít se může vnitřně procítěnou modlitbou. Ne odřikáváním naučených slov. Pak se můžeme v nitru ocitnout ve věčné dimenzi Boha Otce a zároveň stát nohama v dimenzi pozemské. Boží království v nás bude přítomné, a pokud ho uchováme v srdci, stane se stavebním prvkem Božího království na zemi, království budoucího.

I modlitba Otčenáš poukazuje na přinejmenším dvě dimenze: „... *Přijď království tvé. Staň se tvá vůle jako v nebi, tak i na zemi.* ...“ (Mt 6,10). Jde o dimenzi nadpozemskou, tedy Boží, věčnou, a o dimenzi pozemskou, tedy lidskou. Kdo se sám pokouší celým svým životem, celou svou duší přilnout k Bohu, tedy naplňovat Boží vůli, jež je vnitřní náplní Božího království, spojuje se ve své duchovní dimenzi, ve svém nitru, a zároveň ve své lidské dimenzi s dimenzí Boží. Z vlastní zkušenosti pak může říci, jakou radost mu toto konání přináší. Jsou to blažené doteky věčného království Boha Otce, které sám „zakouší“. Není pak pro něho nic krásnějšího, než tuto radost blízkosti svého Pána smět prožívat. Jde o živoucí a pro naši duši na výsost radostné dění. Vždyť u Boha je blaženost. Jen prostřednictvím těchto vnitřních prožití a při neustálém naplňování láskyplného vzájemného vztahu se může člověk přibližovat k úplnému pochopení pojmu Božího

království. Dokonale to však patrně pochopí, až bude v ráji, v Božím království u svého věčného Otce.

Člověk má radostnou zvěstí žít, má svým vlastním láskyplným životem splňovat předpoklady pro vstup do Božího království, které je u Boha věčně přítomné, aniž by o tom musel nějak těžce přemýšlet či se to namáhavě učit. Schopnost milovat vložil Bůh každému jedinci do srdce stejnou měrou. Záleží jen na člověku, jak ji rozvine. Ježíš nechtěl vystavět nauku, ale chtěl proměnit životy lidí. On sám byl středem svého poselství, jeho principem. Teprve nový člověk, Ježíšem (Slovem/Láskou/Bohem) proměněný, může pomáhat budovat ráj (Boží království) v dimenzi pozemské podle vzoru Božího království v dimenzi věčné. Tento vzor pak vnímá ve své duši, ve svém srdci, tedy prostřednictvím dimenze duchovní. Celým jeho životem může být pak přání i modlitba, aby toto království přišlo také k nám, aby se Boží vůle naplňovala na zemi tak jako v nebi. Takový člověk však potom nezůstává jen u zbožného přání, ale rovněž koná.¹¹⁰

¹¹⁰ Tak, jako to chápal například Jan Amos Komenský, který byl toho názoru, že má-li pomoci onomu univerzálnímu světlu (dle mého názoru jde o příchod Božího království v plnosti), které přijde na konci věků se Synem Člověka, musí se zaměřit na školy, aby byli všichni lidé vzděláni a tak schopní toto světlo také poznat (viz jeho dílo Cesta světla).

Seznam použité literatury:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979. 978 s.

Katechismus katolické církve. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 793 s. ISBN 80-7113-132-6.

Spisy apoštolských otců. 3. vyd. Praha: Kalich, 2004. 278 s. ISBN 80-7017-003-4.

Theologická revue. Praha: L. Marek, 2004, **75**(1). ISSN 1211-7617.

AUGUSTIN, svatý. *O boží obci.* Sv. 1. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950. 693 s.

BENEDIKT XVI. *Encyklika Deus caritas est.* 3. vyd. Praha, Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

BEUTTLER, Ulrich. *Gott und Raum: Theologie der Weltgegenwart Gottes.* Göttingen Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, 624 s. ISBN 978-3-525-56400-4.

BLAŽEK, J. et al. *Šalom: pocta Bedřichu Noskovi k sedmdesátým narozeninám.* Chomutov: L. Marek, 2012, 449 s. ISBN 80-200-1127-7.

BOUBLÍK, Vladimír. *Setkání s Ježíšem.* Řím: Křesťanská akademie, 1970. 361 s.

BRAITO, Silvestr M. *Ježíš Kristus.* Olomouc: Lidové knihkupectví, 1931. 111 s.

BROŽ, Vojtěch. *Morální teologie – Kurz pro studenty náboženské výchovy.* Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2004/2005. 112 s.

BRUNNER, Emil. *Wahrheit als Begegnung: sechs Vorlesungen über das christliche Wahrheitsverständnis.* Berlin: Furche, 1938, 155 s.

FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1995. 358 s. ISBN 80-7113-119-9.

GNILKA, Joachim. *Ježíš Nazaretský – poselství a historie*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. 293 s. ISBN 80-7021-534-8.

GRIVEC, František. *Slovanští apoštolé sv. Cyril a Metoděj*. Olomouc: Ústřední Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, 1927. 172 s.

GUARDINI, Romano. *Pán Ježíš*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1995. 53 s.

HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1971. 211 s.

HARNACK, Adolf von. *Das Wesen des Christentums*. Neuaufl., zum fünfzigsten Jahrestag des ersten Erscheinens. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1950, 185 s.

HEIM, Karl. *Glaube und Denken. Philosophische Grundlegung einer christlichen Lebensanschauung*. 5. und durchgesehene Aufl. Berlin: Furche, 1957, 229 s.

HOPPE, Alfred. *Kristus – můj život*. Praha a Vimperk: J. Steinbrener, 1935. 423 s.

KANT, Immanuel. *Náboženství v hranicích pouhého rozumu*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2013, 285 s. ISBN 978-80-7021-350-4.

KOMENSKÝ, Jan Amos; HORÁKOVÁ, Michaela. *Cesta světla: (výbor z díla Komenského s uvedením spisů Cesta světla, Anděl míru, Šťěstí národa, Věječka moudrosti)*. Blansko: Miloš Palatka - ALMI, 2009, 294 s. ISBN 978-80-904344-2-4.

KUČERA, Zdeněk. *Hoře a milost: ke kořenům teologie církve radikálního modernismu*. Brno: L. Marek, 2001. 128 s.

KUČERA, Zdeněk. *Náboženská témata včera a dnes: studie a reflexe k porozumění teologické přítomnosti*. Vyd. 1. Praha: M & V, 2003, 104 s. ISBN 80-86771-04-0.

KUČERA, Zdeněk. *Pravda a iluze moderní teologie: hledání věrohodné transcendence od moderny k postmoderně*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Nakladatelství Martin, 2004, 199 s. ISBN 80-85955-27-X.

KUČERA, Zdeněk; LÁŠEK, Jan B. *Modernismus: historie nebo výzva?: studie ke genezi českého katolického modernismu*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2002, 300 s. ISBN 80-86263-35-5.

KUČERA, Zdeněk; VOGEL, Jiří a TOTH, Daniel. *Zdeněk Trtík: teolog Církve československé husitské*. 1. vyd. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2004, 173 s. ISBN 80-239-3986-6.

KUČERA, Zdeněk. *Trojiční teologie*. Brno: L. Marek, 2002. 296 s.

LOEW, Jakub. *Ježíš nazývaný Kristus*. Řím, Křesťanská akademie, 1975. 252 s.

PETRÁČEK, Tomáš. *Bible a moderní kritika*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. 347 s. ISBN 978-80-7429-248-4.

RATZINGER, Joseph. *Eschatologie – smrt a věčný život*. Brno: Barrister & Principal, 1996. 183 s. ISBN 80-85947-19-6.

SALAJKA, Milan. *Řád a právo v ekumenické církvi – II*. Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta, 1974, 149 s.

TILLICH, Paul. *Lidské tážení po nepodmíněném*. 1. vyd. Brno: 3K, 1997, 86 s. ISBN 80-902280-0-3.

TÓTH, Tihamér. *Ježíš Kristus*. Praha: Vyšehrad, 1940. 273 s.

TRTÍK, Zdeněk. *Vztah já-Ty a křesťanství: význam osobnosti a osobních vztahů v křesťanství*. 1. vyd. Praha: Ústřední rada Církve československé, 1948, 206 s.

VIVIANO, Benedict T. *Království Boží v dějinách*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2008. 181 s. ISBN 978-80-7021-921-8.

VOGEL, Jiří. *Církev v sekularizované společnosti: (studie k husitské ekleziologii)*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2005, 247 s. ISBN 80-86263-64-9.

VOGEL, Jiří. *Karl Heim v diskusi teologie a přírodních věd a jeho pokus o mnohodimenzionální pochopení skutečnosti*. Chomutov: L. Marek, 2013, 239 s. ISBN 978-80-87127-40-7.

VOKOUN, Jaroslav. *Číst Bibli zase jako Bibli*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 238 s. ISBN 978-80-87287-37-8.

Encyklopedie a slovníky:

ALLMEN, Jean-Jacques von et al. *Biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Kalich, 360 s. 1987.

DOUGLAS, James. Dixon et al. *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1996, 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

LÉON-DUFOUR, Xavier et al. *Slovník biblické teologie*. 2. vyd. Praha: Acadamia, 2003, 658 s. ISBN 80-200-1127-7.

NOVOTNÝ Adolf, *Biblický slovník. A-P*. 3. vyd. Praha: Kalich, 1992, 769 s. ISBN 80-7017-528-1.

RAHNER, K.; VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, 491 s. ISBN 978-80-7021-934-8.

RIENECKER, Fritz; MAIER, Gerhard. *Lexikon zur Bibel*. 1. nové přepracované vydání. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1994, 1791 s. ISBN 3-417-24653-9

SALAJKA, Milan. *Orientační teologický slovník*. 1. vyd. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000, 193 s. ISBN 85-996-25-1.

Teologický slovník k Novej zmluve. Sv. 1-2, Alfa-Éta. 2. vyd. Bratislava: Církevní nakladateľstvo, 1985, 299 s.

Elektronické zdroje:

BRONKOVÁ, Johana. Ježíšovo poselství je známé stále nedostatečně, říká Benedikt XVI. In *Radio Vaticana* [online]. Zprávy 14. 2. 2007, [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: WWW: <https://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7298>

CHALUPA, Petr. Boží království ve Starém a Novém zákoně. In *Cesty katecheze* [online]. č. 2009/4. [cit. 15. 3. 2013]. ISSN 1803-7224. Dostupné z: WWW: <http://cestykatecheze.cz/casopis/2009-4/Bozi-kralovstvi-ve-Starem-a-Novem-zakone.html>

JAN PAVEL II. *Encyklika Redemptoris missio* [online]. Papežská misijní díla v českobudějovické diecézi. [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: WWW: <http://pmd.bcb.cz/Vzdelavani-misie/Encyklika-Redemptoris-misiio>

Summary:

This diploma thesis called Kingdom of God in a multidimensional understanding pursues the theme of Jesus' gospel glad tiding. It shows that his message is to be understood in several sizes, dimensions. The kingdom of God is both present and future, it is a happenings that has a spiritual basis and starting point with God. It cannot be understood either the present or future or just spiritually. These particular dimensions are linked, because in God is an eternal presence. To understand this happening, this process, one must enter into God's dimension, which opens through the God's revelation. God gives the knowledge of himself in love and every one can reciprocate this love, or to enter into a relationship with God. In this mutual relation „I-you“ then one can see the reality in God's light. God's dimension is then combined with a human ones. And because the kingdom of God is with God, and because a man in this mutual relationship with God gets into his presence, he experiences then in himself the kingdom of God too, has a participation in it.

This work is divided into three chapters. The first chapter introduces the biblical good news of the kingdom of God, with its interpretations in the course of history and with various views on it of theologians. The result is the confirmation that the biblical message has how to present the character, so the future, also a spiritual basis. It cannot be seen only from one point of view. The second chapter introduces a multidimensional model of understanding of the fact, as Karl Heim introduced it in the book Glaube und Denken and as the theologian CČS(H) Zdeněk Trtík developed it. The world is multidimensional, a person can be found in several dimensions at once, through relationships, both with people and with God. God is always present and a human can make a connection with him through a prayer or through a loving relationship. He gets so into his dimension and he can see things as he does. The third chapter explains how it is possible to understand the kingdom of God in this multidimensional model. When a person is opened to God, he goes into his dimension, where there is also the kingdom of God. The people may then be present in it, even when they are still on earth.

Each person can try the hypothesis of this work on himself. The Son of God Jesus told the instructions how to do it.